

GAZİANTEP UNIVERSITY JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES

Journal homepage: <http://dergipark.org.tr/tr/pub/jss>

Araştırma Makalesi • Research Article

Bir Soykırım Hikâyesi: “Beyaz Lale”

A Genocide Story: “Beyaz Lale”

Ahmet ÖZPAY^{a*}

^a Dr. Öğr. Üyesi, Gaziantep Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Gaziantep / TÜRKİYE
ORCID: 0009-0006-0928-2595

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Başvuru tarihi: 2 Mart 2024

Kabul tarihi: 22 Nisan 2024

Anahtar Kelimeler:

Soykırım,

Lale,

Bulgar,

Ömer Seyfettin,

Balkanlar.

ARTICLE INFO

Article History:

Received: March 2, 2024

Accepted: April 22, 2024

Keywords:

Genocide,

Tulip,

Bulgarian,

Ömer Seyfettin,

Balkans.

ÖZ

Ömer Seyfettin'in "Beyaz Lale" hikâyesi, Temmuz-Ekim 1914 tarihleri arasında *Donanma* mecmuasında tefrika edilir. Metin, Serez'de, I. Balkan Savaşı sırasında Bulgarların vahşetin ve sadizmin en uç noktalarında Türklere karşı uyguladıkları katliamı ve tecavüzü, soykırım bağlamında ele alır. Radko, Serez'e girip kontrolü ele aldığı anda, şehrin yağmasını ve ahalinin katliamını, usul ve intizam dairesinde gerçekleştirmek gibi iki hassas ve mühim vazifesi olduğunun bilincindedir. Bunu yapabilmek adına hiçbir endişe duymamaktadır. Yapmayı planladığı her şeyin soykırım olup olmadığı da onun açısından üzerinde durulacak bir mesele değildir. Önemli olan Büyük Bulgaristan İmparatorluğu'nu kurmak ve yaşatmaktır. Bu hedefin önünde duracak her engeli yıkmayı, temel bir vazife olarak görür. Hikâyenin acımasız ve katliamcı başkışısı Radko Balkaneski, menfi bir tip; Lale de bu menfi tipin tecavüzüne uğrayan kurban tiptir. Ömer Seyfettin, baştan sona kronolojik bir seyir takip eden hikâyesini, Maupassant tarzı bir hikâye olarak kaleme almıştır. Bu bağlamda kişilerden çok olay önemlidir ve bu olayın anlatımı vasıtasıyla da anlatıcı, tezini güçlü bir şekilde vermeyi asıl amaç olarak görmektedir. "Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi"nde yer alan hükümlerin neredeyse hepsinin örnekleri, "Beyaz Lale"nin satırları arasında yer alır. Bu yazıda, nesneleştirilen insan unsuru hem soykırımın nesnesi hem de sadizmden nekrofilieye tecavüzün nesnesi olarak anlatılır. Hristiyanlaştırma, mimari yapının tahrip edilmesi, Türklerin servetinin yağmalanması da soykırım suçları arasındadır. Hikâye, gerçek hayattan alınan soykırım suçlarını, kurgunun gücü ve muhayyilenin kabiliyetiyle çok başarılı bir şekilde okuruna sunmaktadır.

ABSTRACT

Omer Seyfettin's story "Beyaz Lale" was serialized in *the Donanma (Navy)* magazine between July and October 1914. The text discusses the massacre and rape committed by the Bulgarians against the Turks in Serres, at the extremes of brutality and sadism, during the First Balkan War, in the context of genocide. When Radko entered Serres and took control, he was aware that he had two sensitive and important duties: to plunder the city and massacre the people in accordance with procedure and order. He has no worries about being able to do this. Whether everything he plans to do constitutes genocide is not an issue for him to focus on. The important thing is to establish and keep the Great Bulgarian Empire alive. He sees it as a fundamental duty to destroy every obstacle that may stand in the way of this goal. Radko Balkaneski, the cruel and murderous protagonist of the story, is a negative character; Lale is also the victim type who is raped by this negative type. Ömer Seyfettin wrote his story, which follows a chronological course from beginning to end, as a Maupassant-style story. In this context, the event is more important than the people, and through the narration of this event, the narrator sees it as his main goal to present his thesis strongly. Examples of almost all of the provisions in the "Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide" are found between the lines of "Beyaz Lale". In this article, the objectified human element is described as both the object of genocide and the object of rape, from sadism to necrophilia. Christianization, destruction of architectural structures, and plunder of Turks' wealth are also among the crimes of genocide. The story very successfully presents genocide crimes taken from real life to its readers with the power of fiction and the ability of the imagination.

* Sorumlu yazar/Corresponding author.
e-posta: aozpay@gmail.com

EXTENDED ABSTRACT

The story "Beyaz Lale" was serialized in the 5th to 14th issues of *the Donanma (Navy)* magazine between July and October 1914. Although the story is known by many readers and critics, not much has been written about it; In Ömer Seyfettin's monographs, the subject is generally briefly mentioned. The text discusses the massacre and rape committed by the Bulgarians against the Turks in Serres, at the extremes of brutality and sadism, during the First Balkan War, in the context of genocide. Ömer Seyfettin divides his story into two parts. The first part is designed to prepare the reader for the negativities that will occur. The second part is the part where the basic conflict of the story is given, the main and intermediate knots are tied and resolved. Radko Balkaneski, the ruthless and murderous protagonist of the story, is aware that when he enters Serres and takes control, he has two sensitive and important duties: to plunder the city and massacre the people in order and order. He has no worries about being able to do this. Whether everything he plans to do constitutes genocide is not an issue for him to focus on. The important thing is to establish and keep the Great Bulgarian Empire alive. He sees it as a fundamental duty to destroy every obstacle that may stand in the way of this goal. Lale, who stands against a ruthless murderer like Radko, is the victim type who is harassed and raped by this negative type. Her misfortune is that Serez is emphasized by Turkish women as the most beautiful girl in the city. From that moment on, Lale became the person Radko desired. The narrator starts his story two days before the invasion of Serres. In this way, he places the events he will describe within a time period appropriate to historical reality. The applications of time expansion and contraction in the internal time of the story are quite successful. Ömer Seyfettin wrote his story, which follows a chronological course from beginning to end, as a Maupassant-style story. In this context, the event is more important than the people, and through the narration of this event, the narrator sees it as his main goal to present his thesis strongly. Examples of almost all of the provisions in the "Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide" are found between the lines of "Beyaz Lale". The massacre suffered by the Turks in the Balkan Wars, within the triangle of Bulgarian vandalism, chauvinism and sadism, is conveyed with harsh realism and in a very successful language. It is obvious that Ömer Seyfettin did this consciously, with the intention of strengthening the minds of the members of a nation that loves to boast about its victories but was defeated, with national sensitivity. "Beyaz Lale" is a text in which the result is seen. This result questions whether the Bulgarians, who were expected to be kept together with the idea of Ottomanism, had already broken away from the Ottomans with a chauvinistic perception of nationality, and whether the Turks' preferences between Ottomanism, Islamism and Turkism should be in favor of Turkism. The narrator reflects the incident that took place on 10 November 1912 in the Sanjak of Serres and caused the massacre of approximately 20,000 people, with the speeches of Radko, Rayef, Zankof and Lapof during the meticulous planning in the text. These and similar events, which were included in the German, Russian and French newspapers and magazines of those days and in the memoirs of those who witnessed the events, are evidence that shows the brutal face of the genocide. In the story, the treatment of Turkish women who are brought to the bakery to determine the most beautiful girl in the city are "acts that harm their physical and mental health". Moreover, the brutal rapes and massacres they suffered immediately after the interrogation exemplify the act of killing "with the intention of destroying, in whole or in part, a national, ethnic, racial or religious group because of this nature", carried out without the slightest appearance of mercy. The relationship between Radko and Lale, which can be described as the hunter and victim type of the story, is a relationship of self-protection from the hunter Radko, who is dominated by the sensual desires of the victim who is desperately trying to defend the privacy of her body. Lale's desperation makes her see death as a way of salvation in order to prevent her body from being touched. But Radko carries out his dirty ambitions on this dead body before its body cools down. While talking to the committee chiefs, Radko stated that women aged forty-five and over and men aged sixty and over would be Christianized; He emphasizes that the weak and ugly girls under the age of eight will be killed, the beautiful and healthy ones will be left alive but will be baptized and sent to Bulgaria, and they will be handed over to the villages and priests. This situation is an admission that, in the context of genocide, the crime of "forcibly transferring children belonging to the group to another group" was committed with great cold blood. The genocidal crimes committed by the Serbs, Greeks and Bulgarians during the Balkan Wars are told specifically about the Bulgarians in the story "Beyaz Lale". Around 1,500,000 people who tried to escape the genocide were displaced, displaced, or lost their lives. Nearly 650,000 of the people who were separated from the lands they lived in died as victims of massacres and rape. In this article, the objectified human element is described as both the object of genocide and the object of rape, from sadism to necrophilia. Christianization, destruction of architectural structures, and plunder of Turks' wealth are also among the crimes of genocide. The story very successfully presents the genocide crimes taken from real life to the reader with the power of fiction and the ability of the imagination.

Giriş

Türk hikâyeciliğinin yüz akı Ömer Seyfettin'in "Bedbaht Rumeli Müslümanlarına" ithaf ettiği "Beyaz Lale"¹ hikâyesi, 1914 yılında *Donanma* mecmuasında dokuz ayrı sayıda tefrika edilir. Tefrika, 14 Temmuz 1330 (27 Temmuz 1914)-22 Eylül 1330 (5 Ekim 1914) tarihleri aralığında *Donanma* mecmuasının II. Seri'sinin 5-14. sayıları arasında yapılır. Tefrikaya sadece 8. sayıda yer verilmez (Ömer Seyfettin, 2007, s. 40). Tahir Alangu, hikâyenin yazılış tarihi olarak "15 Eylül 1912 (1329)" tarihini göstermekte, bir yandan savaşın 8 Ekim 1912'de başladığını söyleyerek hikâyenin Balkan Savaşlarından önce yazıldığını iddia etmekte, diğer yandan da Ömer Seyfettin'in "bu hikâyesine, biraz da Balkan Savaşı izlenimlerini" karıştırdığını belirterek kendi kendisiyle tenakuza düşmektedir (Alangu, 2010, s. 249). Hikâyenin tefrikasına, *Donanma* mecmuası şöyle bir takdimle başlamıştır:

Memulün fevkinde bir rağbet-i hamiyetkâriye mazhar olan mecmua; bu nüsha ile kârilerine, millî-vatani hikâyeleri, milliyetperestane içtihadatı ile pek maruf olan Ömer Seyfettin Bey biraderimizin uzun, zavallı Rumeli'nin sernüvist-i siyahından pek acıklı bir sahifesini musavver bir hikâyesini takdim ediyor. Merakla, heyecanla, nihayet gözyaşlarıyla okunacağına eminiz (Ömer Seyfettin, 2007, s. 9).

Hikâye, hikâye kitaplarından birine de ad olduğu için çokça bilinir ama hakkında pek yazı yazılmamış, Ömer Seyfettin üzerine yazılan monografilerde konusuna kısaca değinilip geçilmiştir. Bunda, Ömer Seyfettin'in hikâyesinin bazı sahnelerini sert bir gerçekçilikle kurgulamasının payı olsa gerektir. Oysa sanatçının Bulgarların Vandallığı, şovenizmi ve sadizmi üçgeninde, Balkan Savaşları'nda Türklerin uğradığı katliamı, çok başarılı bir dille aktardığı; üstelik bunu, zaferlerini övünçle anlatmayı seven ama bozguna uğrayan bir milletin fertlerinin dimağını millî duyarlıkla güçlendirmek niyetiyle bilinçli olarak yaptığı bellidir. Çünkü "İlerleme ve yükselme isteyen milletler, olayların gerçeğini olanca çıplaklığıyla meydana koyarak tarihten ibret almaya çalışırlar" (Sabis, 2014, s. 52). Yenilgilerin, bozgunların sebepleri ve sonuçları, doğru tahlillere muhtaçtır. "Beyaz Lale", sonucun görüldüğü bir metindir. Bu sonuç, Osmanlılık düşüncesiyle bir arada tutulacağı hesap edilen Bulgarların şoven bir milliyet algısıyla Osmanlı'dan zaten koptuğunu, Türklerin Osmanlılık ve Türkçülük arasındaki tercihlerinin Türkçülükten yana olup olmaması gerektiğinin sorgulamasıdır.

Nihad Sami Banarlı, "Beyaz Lale" ve "Bomba" hikâyelerini kastederek Ömer Seyfettin'in realist hikâyeciliği fazla ileri götürdüğünü, Balkanlardaki zorbalara "gerek kendi kavimlerine gerek Türk milletinin kadın ve erkeklerine yaptıkları işkenceler(in), hele kadınlara tasallutun çirkin teferrüatı'nın anlatılmasını, okuyanların iğrenç bulduklarını söyler. Ömer Seyfettin'i "şehvet ve taarruz" sahnelerini "marazi bir ısrarla" işlemekle suçlar ve "Beyaz Lale"nin anlatımını, güzel bulmaz (Banarlı, 1983, s. 1105). Tahir Alangu, Nihad Sami'nin görüşünü yansıtırken bu görüşe katılmadığını, o günlerin Rumeli aydınları ve gençlerinin "yüreklere oturmuş" bu tür "barbarlık olaylarının ayrıntıları ile beslenerek" örgütlenmeye, öğ almaya hazırlandığını dile getirir (Alangu, 2010, s. 249). Necati Mert ise sadece olayı özetler, yorum yapmaz (Mert, 2004, s. 204-206).

Ömer Seyfettin'in niyeti, şüphesiz, gençlerin ya da okuyanların tensel arzularını uyandırmak değildir. O, mücadelesiz hayatın ölümün, yokluğun ta kendisi olduğunun bilincindedir. Bir sanatçının hislerine sınır çizilemez ve sanatçı, "karakterine, aldığı terbiyeye, nelere karşı bir meyil duyuyorsa onlara göre yazar". Kendisi, milliyet denilen manevi dairenin

¹ İncelemede Hülya Argunşah tarafından yayına hazırlanan baskı esas alınacaktır. Alıntılarda kullanılan sayfa numaraları da bu baskıya aittir: Ömer Seyfettin. (2007). *Beyaz Lale*. H. Argunşah (Haz.). *Bütün eserleri: Hikâyeler 2* (s. 9-40) içinde. İstanbul: Dergâh Yayınları.

içinde mücadelesine devam edecektir (Ünaydın, 2000, s. 221). Çoktan beri milliyetini unutan millete, onun duyu dünyasına ve şuuruna seslenecek; medeniyetin temsilcisi olarak görülen Avrupa'nın çirkin yüzünü gösterecek; insanlık adına konuşan bu milletlerin Türk söz konusu olduğunda nasıl ikiyüzlü davranabildiklerini, insanlığı nasıl unutabildiklerini belgeleyecektir.

Yapısal Özellikleriyle “Beyaz Lale”

“Beyaz Lale”, Serez’de, I. Balkan Savaşı sırasında Bulgarların vahşetin ve sadizmin en uç noktalarında Türklere karşı uyguladıkları katliamı ve tecavüzü ele alan bir hikâyedir. Ömer Seyfettin’in hikâyesine verdiği ad, metin içinde verilen kodlarla birlikte, metni bütünüyle kucaklamaktadır.

Maupassant tarzı hikâye anlatımının hâkim olduğu metin, iki kısma ayrılmıştır. Birinci kısım, hikâyenin seriminin yapıldığı; ikinci kısım hem düğüm hem de çözüm bölümünün bulunduğu kısımdır. Bu kısımda, Bulgarların şehre girişinden Lale’nin Radko’nun saldırısı karşısında kendisini korumaya çalıştığı yere kadar anlatılanlar düğümü, çaresiz kalan Lale’nin tecavüze uğramamak adına ölümü seçtiği kısım da çözümü içerir. Hikâyede anlatılan olaylar, baştan itibaren kronolojik bir sıra takip eder.

Ömer Seyfettin, bölümlendirmeyi iki kısma ayırmakla okuyucuyu, olumsuzluklara karşı hazırlar. Birinci kısım, dört paragraftır. İlk iki paragraf, Türk ordusunun bozgununu, şehirden çıkışını, gayrimüslim ahalinin Türk ordusunun çekilişini hem alay ederek hem sevinerek nasıl kutladığını; üçüncü ve dördüncü paragraf, silahlı komitacı Bulgarların Türk mahallelerinde dolaşmaya başlamasını, Türklerin evlerine kapanmalarını, ertesi gün Bulgar ordusunun şehre girişini ve gayrimüslim ahalinin bu defa onları müzikle, şarapla, bayraklarla sevinç içinde nasıl karşıladığını anlatır. Böylece hem anlatılacak olan olayların dehşetinin okur üzerinde bırakacağı tesir için atmosfer hazırlanmış olur hem de okurun zihnini ve dikkatini hep uyanık tutması sağlanmış olur.

İkinci kısmın başlangıcı, hikâyenin temel çatışmasını ve düğümünü verir: “Şehrin yağmasını, ahalinin katliamını intizam ve usul dairesinde idare etmek” (s. 10). Bu temel çatışma, hikâyenin sonuna kadar tesirini devam ettirir. Türklerin kurban durumu, Radko ve komitacı reislerin söylemleri ve davranışları ile örneklendirilir. Hikâye, Radko’nun şehrin en güzel kızını tespit etmek için seçtiği ve uyguladığı yöntemle birlikte yeni bir yola evrilir. Bu yöntem, sadizmin hâkim olduğu bir barbarlığı ve sonrasında nekrofiliye kadar varan bir tecavüzü içerir. Lale’nin şehrin en güzel kızı olduğu tespit edildikten sonra da Radko hedefini, Lale’ye ulaşma ve ona sahip olma arzusuna doğru yönelir.

Maupassant tarzı hikâyelerin çoğunda olduğu gibi şaşırtıcı bir sonla biten “Beyaz Lale”, tezli bir hikâye hüviyeti arz eder. Olay örgüsünün şekillenmesinde, nedensellik bağı başarıyla kurgulanır. Metne eklenen her bir olay, metni daha da güçlendirir; gerilimi tırmandırır ve okuyucunun dikkatini sürekli diri tutar. Türk kadınların fırına getirildiği kısma kadar, katliam planları, Radko’nun kavmiyet, milliyet, insaniyet ve Batılı ülkelerin katliamlarıyla ilgili açıklamaları ve tahlilleri dolayısıyla olayın ertelendiği bir görüntü çizerken fırından itibaren olayın daha ön plana çıktığı bir metin özelliğini kazanır.

Hikâyede önemli olan olayın kendisidir. Kişiler, olayın anlatımındaki tezi güçlü bir biçimde vermek üzere kullanılan vasıtalar durumundadır. Olay unsurunun kaynağında gerçekten yaşanmış bir katliam hikâyesi vardır. Ömer Seyfettin, şahsi gözlemleri ve duyumları yanında sanatçı muhayyilesinin katkılarıyla bu yaşanmış hikâyeyi dönüştürmüş; bu yaşanmışlığın millî, fikrî, ahlaki, insani, altyapısını oluşturmuş ve ona bir edebî metin hüviyeti kazandırarak Türk okuruyla paylaşmıştır.

“Beyaz Lale”nin başkışisi Radko Balkaneski, tavır ve davranışlarıyla menfi bir tiptir. Mükemmel bir tahsil görmüş, Galatasaray Sultanisini bitirmiş, 1900’de “Sofya harbiyesinden erkâniharplikle çıkmış”tır (s. 10). Babası zengin olduğu için onun parasıyla geçinen, paraya pula pek değer vermeyen, eğlenceyi çok seven Radko, bir taraftan da Makedonya’da komita teşkilatını örgütler. “Bütün yazlarını Makedonya’da söndürür, (...) komite mahkemesince verilip de nasılsa icra olunmayan muallak ve mukaddes kararları yerine getirir” (s. 10). Mefkûresi, Büyük Bulgaristan İmparatorluğunu kurmak ve yaşatmaktır. Bu uğurda, yapmayacağı fedakârlık (!), işlemeyeceği suç yoktur. Komitacı reisler, vahşi adamlar olmalarına rağmen söz konusu kişi Radko olduğunda, onun vahşiliğine ulaşamayacaklarını bilmektedirler. Çünkü Radko, bilgi alacağı adamı, öldürmek yerine bilgiyi aldıktan sonra diri diri yakmayı ve yanan kimseyi oturup keyifle seyretmeyi sevmektedir. Her şeyi planlı, programlı yapmak onun en önemli vasfıdır. Avrupalıları, kendi zulümlerine seslerini yükselteceklerini düşündüğü için, hain ve ahlaksız bulur. Riyakârlığı had safhadadır. Menfaati için yalan söylemekten, ikiyüzlü davranmaktan kaçınmaz. Daha hikâyenin başlangıcında, anlatıcının kendisiyle ilgili bilgileri aktardığı kısımda, “Şehirde en güzel Türk kızının hangisi olduğunu anlamak...” (s. 11-12) ifadesinin geçtiği yerde, onun karşı cinse düşkünlüğünün ilk işaretleri verilir. Okuyucu, hikâyenin sonunda sadist bir Radko tipiyle karşılaşır ve ondan nefret eder. Hikâyede anlatılan bütün olayları, o yönlendirir; olaylar, onun etkisi altında cereyan eder.

Başkışinin adının Radko olarak seçilmesi, diğer Bulgar adlarından birinin tercih edilmemesi, Balkan Savaşları sırasında Bulgaristan’ın Üçüncü Ordu’suna kumanda eden Radko Ruskov Dimitriev’le (1859-1918) doğrudan bağlantılıdır. “Saldırgan tabiatlı kumandan”, emri altındaki orduyla Karaağaç’a kadar gelmiştir. I. Balkan Savaşı’nda inisiyatifin Bulgarlara geçmesinde, Kırkkilise ve Lüleburgaz muharebelerinde etkin bir rol oynamıştır. Fakat Çatalca muharebesinde, Nazım Paşa’nın derinlemesine savunması karşısında, Bulgar ordularının başarısızlığını hazırlayan da kendisi olmuştur (Erickson, 2013, s. 147, 153, 171). Bulgarlar açısından Radko Dimitriev, ulusal kahramanlardan biridir (Forsyth ve Hochschild, 1999, s. 41). Hikâyedeki Radko’da da Dimitriev’in kararlılığı ve Türk düşmanlığı vardır. Bir kumandan olarak Serez’deki her şeyi de kontrol etmektedir.

Şehrin tespit edilen üç kızından biri olduğu ve beyaz tenli olduğu için Radko’nun tensel arzularının kurbanı durumuna düşürülen Lale, hikâyenin arzu edilen kişisidir. Radko’yla ilk karşılaştıkları anda anlatıcı, onun fizikî tasvirini şöyle yapar:

Lali’nin arkasında siyah ve bol bir yeldirme ve başında kalın ve beyaz ipekten bir namaz bezi vardı. Yüzü beyaz bir rüya bulutunun arasından doğan hayalî bir ay kadar parlıyordu. Ve uzun boyu, bedii ve mükemmel endamı bol yeldirmenin altında, âli bir şiirin vezin ve kafiyelerle örtülen derin ve müheyyiç manası gibi, müphem bir vuzuh ile beliriyordu. (...) Sık ve kıvrıkcık kirpikleri minimini ve siyah halelerle gözlerini kapıyor, küçük ve pembe burnunun şeffaf ve pembe yanağına görünmez gölgesi düşüyor ve bir al gül tomurcuğundan daha hareli olan küçük ağzının rengi daha koyulaşıyordu (s. 34).

Edilgen bir tip görünümündeki Lale’nin adının hikâyenin adı hâline gelmesi dikkat çekicidir. Bundaki asıl etken, Radko’dur. Şehrin en güzel kızını tespit sorgulaması sırasında, beyaz bir kâğıda birbirine eşit üç çizgi çekmiş; birinci haneye beyaz, ikinciye kumral, üçüncüye esmer başlığını yazmıştır. Beyaz hanesinde adı en çok öne çıkan Hacı Hasan Efendi’nin kızı Lale Hanım’dır. Kendisine göre bütün Bulgar kızları esmer, Sofya’yı dolduran şantözlerin de çoğu kumral olduğu için bu iki hanedeki isimleri görmezden gelir. Kadınlardan birinin “Dünya güzeli Lale Hanım” sözü, bütün ilgisinin Lale’ye yönelmesine neden olur: “Beyaz... Beyazı... düşündü. En güzel bu beyaz hanesindeki Lale olmalıydı” (s. 26). Böylelikle beyaz renk ile Lale ismi yan yana gelmiş olur. Çiçekler arasında lale, aşkı, asaleti zarafeti temsil eder. Beyaz lale ise “Saflığı ve masumiyeti temsil etmenin yanı sıra bağışlamayı ve saygıyı simgeler” (Çiçek Diyarı, t.y.). Bu bağlamda Radko, “âdeta bir peri gibi büyümüş olan bu nefis Türk kızını” (s. 26) saflığı ve masumiyeti özelinde merak eder, arzular. Radko açısından Lale, birlikte olmayı

arzuladığı bir kadından öte bir şey değildir. Onun insani duyarlılığına, korkusuna hiç aldırılmaz. Nesneleştirdiği bu insana karşı, ölümünden sonra bile en alçakça muameleyi yapar.

Kubbealtı Lügati'nde Farsça kökenli ‐lale‐ kelimesinin beş ayrı anlamı verilir:

1. Zambakgiller familyasından, Asya menşeli olduğu sanılan, çok değişik türleri bulunan, mızrak biçiminde uzun yapraklı, çok yıllık soğanlı bitki. 2. Bu bitkinin, yapraklarının ortasından çıkan bir sap üzerinde bir tâne açan kadeh biçimindeki çiçeği. 3. Meyve toplamaya yarayan, ucuna dörtlü veya üçlü çatal geçirilmiş sırk. 4. Bir zincirle ağır suçluların boynuna takılan, iki ucu lâle biçiminde kıvrık demir halka, pranga, gul. 5. Bir topun ağzına yakın olan bileziğinden ağzına kadar olan kısmı (*Kubbealtı Lügati*, t.y.).

Kelimenin üçüncü ve dördüncü anlamlarını Türkçede kazandığı da aynı lügatte, belirtilir. Radko ve Hacı Hasan Efendi arasındaki konuşma esnasında, Radko ‐Lale‐ derken baba bu ismi ‐Lalî‐ şeklinde düzeltir: ‐Lale değil, Lalî, efendim‐ (s. 28). Anlatıcı, ‐Hacı Hasan Efendi tecvit ve Arapça gayretiyle ayın harfini şiddetle çatlatarak tashih etti.‐ der. Hem Arapça hem de Farsça yazılışları aynı olan, sadece söylenişte bir farkı bulunan ‐lâl‐ veya ‐la'l‐ kelimesi için *Kubbealtı Lügati*'nde yedi ayrı anlam verilir:

1. Parlak kırmızı renkli kıymetli taş. 2. Kırmızı böceği kabuğundan çıkarılan boya ile yapılan kırmızı renkte bir çeşit mürekkep. 3. Eskiden böcek kabuklarından ve özellikle kırmızı böceği kabuğundan çıkarılan parlak kırmızı boya, karmen [Kumaş boyamada, kırmızı mürekkep yapımında ve tezhipte kullanılırdı]. 4. Parlak kırmızı renk. 5. s. f. Bu renkte olan. 6. mec. (dîvan edebiyâtında) Sevgilinin kırmızı dudağı. 7. mec. Şarap (*Kubbealtı Lügati*, t.y.).

Şehrin en güzel kızının tespiti için fırına getirilen kadınlar açısından ‐Lale‐nin isminin tespiti, ‐Bir zincirle ağır suçluların boynuna takılan, iki ucu lâle biçiminde kıvrık demir halka, pranga, gul‐ü ifade eder. İsmi tespiti, onların boynuna ve bedenlerine pranganın geçirilişini sağlamış olur. Bu tespitten sonra artık hiçbir önemleri kalmamıştır. ‐Lalî‐ isminin öne çıkarılmasında ‐parlak, kırmızı renkli kıymetli taş‐a vurgu yapılması; aynı zamanda, kelimenin 4, 5, 6, ve 7. anlamlarının sunduğu vurgular da Radko'nun tensel hayallerini güçlendirir.

Lale çiçeğinin Türk-İslam kültür ve sanat dünyasındaki sembolik anlamları da Ömer Seyfettin tarafından dikkate alınmış; hikâyesine ad olarak ‐Beyaz Lale‐yi seçmesine neden olmuştur. Kökeni ta Orta Asya'ya kadar uzanan lale, Selçuklu ve Osmanlı güzel sanatlarında, camilerdeki süslemelerden çinilere, padişahların kaftanlarındaki desenlerden minyatürlere kadar güzel sanatların hemen her alanında farklı çizimleriyle kullanılan, kendini belli eden bir çiçektir. Tasavvufta, lale kelimesinin yazılışıyla Allah isminin, hilal kelimesinin yazılışında aynı harflerin kullanılışı, ‐ebced hesabıyla aynı değeri taşıması, lâleyi Allah kelimesini temsil eder hale getirmiş, maddî ve mânevî değerini arttırmıştır‐ (Mazak, 2007). Hikâyenin son cümlesi, bu manevî tarafla birlikte düşünülürse Ömer Seyfettin'in mesajı daha doğru anlaşılabilir: ‐Ve orada Lalî'nin şimdi soğuyan, donan, katılaştıran cesedi gayet ağır ve cehennemî bir taşın altında ezilmiş büyük, beyaz, manevi ve uhrevî bir lale sükûnuyla yatıyor, kanlanmış yastığın üzerinden aşağıya sarkan kolu sanki tutunmak için ademin nihayetsiz boşluklarını arıyordu‐ (s. 40). Anlatıcı, Lalî ve lale arasındaki ayrımı yapmış; bunu, okuyucunun fark etmesini sağlamış; Türk-İslam dünyasında Allah'ı temsil eden çiçeğin ‐gayet ağır ve cehennemî bir taşın altında ezilmiş büyük, beyaz, manevi ve uhrevî bir lale sükûnuyla‐ yattığını dile getirmiştir. Ayaklar altında çığnayan, bu manevi ve uhrevî taraftır. Yıllardır alınmayan tedbirler, şimdi ‐ademin nihayetsiz boşlukları‐nda beyhude yere tutunacak dal aramaktadır.

Komitacı reislerden Dimço Kaptan, hikâyenin yardımcı kişisidir. Anlatıcı tarafından ‐ak sakallı, (...) bu tamam yarım asır hiç dağdan inmemiş olan ihtiyar katil‐ (s. 13) diye tanıtılır. Komitacıların acımasızlığı, onun da üzerindedir. 1877-1878 Türk-Rus Savaşı sırasında Samakov'dan çekilen Türkleri, ‐bu eğri ve kısa pala ile kadın, erkek, bir tane kalmayınca-

kadar, öküzleriyle, atlarıyla, arabalarıyla beraber doğramış, parçalamış” (s. 14), katletmiştir. Bu insanların tek suçları (!), Türk olmalarıdır. Dimço Kaptan, Radko’nun verdiği emirleri, eksiksiz yerine getirir. Hikâyede bulunmasının nedeni, onun yaptıklarını sorgulamaktan ziyade, yapmayı planladığı şeyleri, hangi ideal ve mantık dizgesi içinde yaptığını göstermek içindir. Radko’nun yaptığı vahşilikleri, özellikle fırında işlediği cinayeti seyredemez; yüzünü başka tarafa doğru çevirir. Onu engelleyebilecek bir gücü de yoktur.

Hikâyede anlatılan olaylardan olumsuz anlamda etkilenen kişilerden biri de Lale’nin babası Hacı Hasan Efendi’dir. “Balkan ordularının medeniyet, meşrutiyet getireceğini ümit” eden, Osmanlılığa inanmış, kimlik yitimine uğramış bir zavallıdır. Millî kimliğini, millî bilincini kaybetmiş böylesi insanlar, gücün karşısında kendilerini ayakta tutacak manevî güçten yoksun kalan yabancılaşmış tiplerdir. Ne kendilerine ne çevrelerindeki insanlara faydaları olacaktır. Abanî sarıklı, rahat ve saadetinden dolayı tombullaşmış görünümdeki bu adam, Radko’dan saygı ve iltifat görmeyi ummuştur. Millî ve ahlaki değerlerden yoksun, yozlaşmış bir tiptir. Ömer Seyfettin, toplumsal değer yargılarının belirlediği ölçülere sadık kalarak her yozlaşmış tipin karşılaşılabileceği kaçınılmaz sonu, Hacı Hasan Efendi’ye de yaşatır.

Fırında usturayla vücudu doğranan Türk kadını, yapılan ve yapılacak olan katliamların, tecavüzlerin, insanın kanını donduran bir örneği olarak durmaktadır.

Anlatıcının hikâyenin geniş mekânı olarak seçtiği Serez, kaynaklarda Sérés, Siros, Siroz, Serres adlarıyla da bilinir. Serez, Siroz (Serez) Sancağının merkez kazasıdır. Diğer kazalar, Menlik, Zihne, Razlık, Petriç, Demirhisar, Cumaybâlâ ve Nevrekop’tur. Bugün Serez, Yunanistan; diğer kazalar, Bulgaristan sınırları içerisindedir. Ömer Seyfettin ilk görev yeri Selanik’ten bazen seferî görevlerle ayrılmış, “Velmeğe, Pirlepe, Osenova, Pirbeliçe, Serez, İştîp, Babina, Demirhisar, Cumaybâlâ, Razlık, Yakorit, Köprülü” (Mert, 2004, s. 18) gibi yerlerde kısa sürelerle görev yapmıştır. Serez, onun bildiği bir yerdir. Diğer yerlerden bazılarının da adı, bazı hikâyelerinde mekân olarak geçer.

“Türklerin merkez kumandanlık dairesi”, fırın ve Hacı Hasan’ın evi, hikâyenin üç ana mekânıdır. Merkez kumandanlık dairesi, Serez’de yapılacak katliamların hangi yolla yapılacağına dair planlamaların konuşulduğu yerdir. Kararlar burada alınmakta, uygulamaya da buradan verilen emirlerle başlanmaktadır. Anlatıcı, mekânı tasvir ederken “Bir askerî mevkiden ziyade dul ve ihtiyar bir kadının hücrelerine benziyordu.” (s. 11) der. Mekânın görüntüsünün Radko’nun hareketli, aktif yapısıyla bir zıtlık oluşturduğu bellidir.

Dimço Kaptan’ın hazırlattığı fırın, vahşetin, sadizmin ve katliamın mekânıdır. Çarşı fırınlarının hiçbirine benzemeyen bu yer, geniştir ve tavanı yüksekçedir. “Büyük ve yüksek ocağı da nihayetinde” (s. 21)dir. Üst kısımları açılmış kepenklerden içeriye bolca ışık girmekte, fırını aydınlatmaktadır. Radko, buraya getirilen elli kadar kadından Serez’in en güzel üç kızının adını öğrenmeye çalışır. Bunu yaparken işlediği cinayetten zevk alır. Fırın, daha sonra yakılacak kimseler için de ürkütücü bir mekân olarak varlığını sürdürür.

Hikâyenin üçüncü ana mekânı, Hacı Hasan Efendi’nin konağı; özelde Lale’nin yatak odasıdır. Konağa giderken Müslüman mahallesinin huzur veren ortamı ve konak, Radko üzerinde bıraktığı tesirle uzunca tasvir edilir. Bu tasvirin içinde Bulgarların evleri ve parkları da karşılaştırılır. Onların hayvan gibi yaşantısı Radko’nun zihninden anlatılır. Oysa burası, sessiz, durağan hâliyle huzur ve saadet vermektedir. Radko’nun konağa adım atışı, bu huzur ve saadet ortamını bozacaktır. Lale’nin odası, onu tesiri altına alır:

... Hafif ve saf bir tuvalet, bir sabun, bir temizlik kokusu duydu. Bu latif koku beyaz ve sakit bir bahar fecrinin ne olduğu farkına varılmadan işitilen ruhani musiki gibi kulaklarını uğuldatmaya başladı. Açık eflatun ipekten perdeler baygın ve büyük kelebek kanatları hâlinde yere kadar uzanıyor, halının üzerinde tembel yığınlar hâsıl ediyordu. Köşedeki cebinliğin minimini kubbesi yeşil kurdelelerle tavana asılan

beyaz ve geniş bir yatak, esirden havai bir peri mabedine, göklerden düşmüş bir melek yuvasına benziyordu (s. 35-36).

Bu oda, Radko için tensel arzularının uyandığı, Lale için yabancı bir adama göstermek zorunda kalmasından dolayı mahcubiyetle karışık bir utanma duyduğu yerdir. Radko burada, Lale'nin kendisine değil cansız bedenine sahip olur. Lale'nin intihar etmek için atladığı pencere, kurtuluşun, hürriyetin, namusunu müdafaaanın kapısı; Radko için dehşetin, şaşkınlığın ama aynı zamanda sadist tensel hislerinin uyandığı kapıdır.

Ömer Seyfettin, “Beyaz Lale”de aktüel zamanı, kesin bir dille belirtir: “Ertesi gün, teşrinievvelin yirmi dördüncü sabahı (...) bayraklarla bekleyen Hristiyan istikbalcilerin arasından muzaffer Bulgar ordusu mızıkça çalarak şehre girdi” (s. 10). Tarihî zamanı, kesin bir dille belirtmesi, tarihî gerçeklikle kurgusal gerçekliğin doğru bir zemine oturması bakımından önemlidir. Tam tarih, 24 Teşrinievvel 1328, yani 6 Kasım 1912²’dir.

Hikâyenin kendi iç zamanı, bunun iki gün öncesinden başlatılır: 22 Teşrinievvel 1328. Anlatıcı, bu iki günü, bozguna uğrayan Türk ordusunun çekilişini ve muzaffer Bulgar ordusunun Serez şehrine girişini özetleyerek geçer. Üçüncü gün, hikâyede anlatılan her şeyin gerçekleştiği gündür. Zaman, o günün anlatımında genişletilir, ayrıntılara girilerek olaylar anlatılır. Zaman geçişleri, Radko’nun faaliyetleriyle ve onun söylediği zaman dilimleriyle belirginleştirilir: “Serez’e gireli iki saat olmuştu” (s. 18), “Bu alapompei tahkikat bir saatten ziyade sürdü.” (s. 25), “Şehrin saati alaturka altıyı vuruyordu.” (s. 27), “Ona üç saate kadar bir yere gideceğini, bu üç saat esnasında aranması lazım gelirse...” (s. 30), “Bu şedit boğuşma yarım saatten ziyade sürdü.” (s. 36), “Onbeş yirmi dakikada Lalî’nin çırpıntısı dindi” (s. 38).

Zamanın böyle ayrıntılarıyla sık sık belirtilmesi, Radko’nun plan ve programı seven karakteristik yapısına uygundur. Aynı zamanda, Bulgarların Serez’de ne kadar programlı, sistemli çalıştıklarının bir göstergesi olarak da kabul edilebilir: İşgal ve şehrin hâkimiyetini ele alma, sonra da şehir halkı ve malları üzerinde tasarruf hakkı...

Soykırımın Hikâyesi Olarak “Beyaz Lale”

Batı’nın tarihinde yüzyıllardır var olan soykırım, II. Dünya Savaşı’ndan sonra ABD, SSCB, İngiltere, Fransa, Hollanda gibi galip devletlerin algılarıyla ve yönlendirmeleriyle sınırları belirlenip kavramsal bir çerçeveye kavuşturulur. Ancak gerçeği tam anlamıyla ifade etmekten yine de uzak kalır. Soykırım kavramının tanımını şekillendiren isim, aynı zamanda bir Aşkenazi Yahudisi olan Polonya kökenli hukukçu Raphael Lemkin (1900-1959)’dir. Ona göre “soykırım: direkt olarak kişileri hedef almaz, kişinin dahil olduğu grubu hedef alır; kişi de bu gruba dahil olduğu için saldırıya uğrar” (Yürükel, 2005, s. 1). BM tarafından 1948 yılında kabul edilip 1951 yılında yürürlüğe giren sözleşme, “Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi” adını taşır. 1948 yılından önce işlenmiş soykırım suçları, 1939-1945 yılları arasındaki Yahudi soykırımı hariç, bu kapsama dâhil edilmemiştir (Özsoy, 2012, s. 14-15).

Sözleşme uyarınca, “ulusal, etnik, ırksal veya dinsel bir grubu, bu niteliği yüzünden kısmen veya tamamen yok etmek kastıyla” öldürmek; “fiziki ve zihni sağlığını bozucu eylemler”de bulunmak, “fizik varlığının yok olmasına neden olacak yaşam koşullarına tabi

² Serez’e gelen Türk askerleri, Nevrekop Müfrezesi’nden geriye kalanlardır. Edward J. Erickson, Serez’e çekilen askerlerin geliş tarihi olarak 28 Ekim 1912’yi göstermektedir (Erickson, 2013, s. 257). Erickson, teşrinievvelin ekim ayına dönüştürünce her şeyin hallolacağını düşünmüş ama Rumî takvimle Miladî takvim arasındaki gün farkını hesaba katmamıştır: Tarih, 28 Ekim 1912 değil, 28 Teşrinievvel 1328’dir. Yani 10 Kasım 1912.

tutmak”, “gruba ait çocukların zorla başka bir gruba transfer edilmesi”ni sağlamak soykırım suçudur (Yürükel, 2005, s. 1).

Soykırımlar ideolojik bir güdü olmadan gerçekleştirilemez. İdeolojisiz soykırım olmaz. Çünkü soykırım devlet erki, askerî silahlar, kültürel ve bilimsel aygıtlar ve kitle seferberliği olmadan başarıya ulaşamaz. Soykırım sistemli ve eşgüdümlü bir eylemdir. İddia edildiğinin tersine salt bir devlet suçu değil kitlesel bir suçtur (Özsoy, 2012, s. 18).

Mustafa Kemal, 16 Mart 1923 tarihini taşıyan konuşmasında, millî hayatımızda yediden yetmiş her Türk’ün bilmesi gereken zafer günleri olduğu gibi acısını dünya durdukça hissedeceği millî felaket günlerinin de olduğunu dile getirir. 1877-1878 Türk-Rus Harbi sırasında yapılan göçlere, Türk’ün kökünü kazımak için Haçlı zihniyetinin giriştiği toplu katliamlara, 1912 Balkan Savaşına, Türklere reva görülen zulüm ve işkencelere dikkat çeker:

Tarihin bu acı mirasları her TÜRK’ün kalbinde unutulmamak üzere dünya durdukça muhafaza edilmelidir. Milletimizin kalbinde hiss-i intikam olmalı!.. Bu alelade bir intikam değil; hayatına, ikbaline, refahına düşman olanların mazarratlarını izaleye matuf bir intikamdır (Balkanlar’da Türk ve Müslüman soykırımı-2).

“Beyaz Lale” hikâyesi, Mustafa Kemal’in on yıl sonra Türk milletine bir vasiyet gibi söylediği bu sözlerin, on yıl önce Ömer Seyfettin tarafından aynı kaygı ve millî duyarlılıkla kaleme aldığı bir edebî eserin sayfaları arasında vücut bulmuş şeklidir. Hikâye, aynı zamanda, soykırım gibi büyük bir insanlık suçunun, yine bir edebî eser çerçevesinde dile gelmiş eleştirisidir.

Soykırımın Nesnesi Olarak İnsan

Anlatıcı, yaklaşık otuz bir sayfalık metnin yarısını, Türk nüfusun katledilme şeklinin programını anlatmaya ayırmıştır. Radko’nun kendince haklı sebepleri ve gerekçeleri vardır.

Hikâyenin ilk paragrafının son cümlesi, gelmekte olan felaketi haber vermektedir. Serez’den çekilen Türk askerleri, büyük bir üzüntü içerisindeyken Hristiyan ahali, evlerinin penceresinden bu bedava büyük eğlenceyi seyretmektedir. Çocuklarsa “beşikten beri ruhlarına akıtılan Türk düşmanlığını meydana vurmak için tam fırsatı bulmuşlardı(r)” (s. 9). Ellerini burunlarına götürerek asker kümeleri arasında dolaşp onların gidişiyile eğlenmekte askerlerden biraz uzaklaşınca da arkalarını dönüp “Kopsi ha... Keranadis Türkos, okso, okso” (s. 9) sözleriyle alaycı düşmanlıklarını haykırmaktadırlar. Askerin çekilmesinin ardından ellerinde Mannlicher³ marka tüfeklerle önce Bulgar komitacıları, ertesi gün de Bulgar ordusu şehre girecektir. Bu defa aynı Hristiyan ahali, Bulgar ordusunu “tatlılarla, kızartılmış etlerle, köpüklü şaraplarla, mandolinlerle, gitarla, bayraklarla” (s. 10) sevinç ve coşku içinde karşılayacaktır. Türkler ise evlerinin perdelerini indirmiş, kadın-erkek korku ve endişeyle kapalı kapıların arkasında elleri kalplerinde bütün gece pineklemişlerdir.

Durumu böylece özetledikten sonra anlatıcı, işgale ve işgalcilerin uygulamalarına yönelik anlatımına başlar. Daha şehre girmeden önce merkez kumandanı tayin edilmiş olan

³ Avusturya-Macaristan İmparatorluğu yapımı, kurmalı bir tüfek olan Mannlicher, 1895 yılında Ferdinand Mannlicher tarafından tasarlandığı için bu adla bilinmektedir. Mannlicher M1895 marka tüfeğin üretimi 1895-1920 yılları arasında yapılmış; I. Dünya Savaşı sırasında Avusturya-Macaristan İmparatorluğu ordusunun standart piyade tüfeği olarak kullanılmıştır (Mannlicher M1895, t.y.). Savaşın başlangıcında prens daha sonra Bulgar kralı olarak anılacak olan Ferdinand, Viyana’da, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu sınırları içinde doğmuştur. Avusturya kökenli, Saxe-Coburg ve Gotha Hanedanı’na mensuptur. Mannlicher marka tüfeklerin Bulgarların elinde olması, sürpriz bir sonuç değildir. Üstelik Avusturyalıların Bulgarların, Sırların, Rumların yaptıkları vahşiliklere engel olmak adına adım atmamaları da hiç sürpriz görülmemelidir.

Radko Balkaneski'nin hassas (!) ve mühim (!) iki vazifesi vardır: Şehrin yağmasını ve ahalinin katliamını, usul ve intizam dairesinde gerçekleştirmek. Bu bağlamda anlaticı, Radko'yla ve Serez'le ilgili bilgi verir. Onun fizikî ve ruhî tasvirinin yapıldığı kısımlar vasıtasıyla Serez'deki Türklerin nasıl bir tehditle karşı karşıya olduğu belirginleşir. Bu adamın tipik bir görüntüsü vardır. Yürürken ve ayakta dururken sol kolunu kalçasına dayamaktadır. Az konuşan ama çok iş yapan bir idealisttir. Onun ideali, Büyük Bulgaristan İmparatorluğu'dur.

Merkez Kumandanlığı dairesindeki odasının penceresinden dışarıyı seyrederken bir yandan da zihninde, neleri nasıl yapacağını kurgulamaktadır. Serez'deki Türkler, çok zengindir. Bunların kaçamayanları, hemen toplanacak; işkenceyle evlerindeki ya da bankadaki paralarına el konulacak; “sonra fidye gibi bütün mülkleri Bulgar mekteplerine verdirilecek, en nihayet hepsi vaftizlenip Hristiyan yapıldıktan sonra öldürülecekti(r)” (s. 11). Yani onlara zorla her şey yaptırılacak, Hristiyanlığı kabul etseler dahi öldürüleceklerdir. Radko'ya göre bu, yarım saat içinde yapılacak bir iştir.

Planlarını gerçekleştirebilmek için evvela ordudan önce şehre girmiş olan komitacıların reislerini yanına çağırır. Onlarla konuşurken çok rahattır. Çünkü her iki taraf da birbirinin dilinden gayet iyi anlamaktadır. Serez, mühim bir yerdir. Çok sayıda ülkenin konsolosu vardır. Bundan dolayı, “Yapılacak ameliyat bu hain ve ahlaksız Avrupalıların gözlerine görünmemeli” (s. 13)dir. Radko, planının ana hatlarını incelikleri de gözterek anlatır:

Şehrin en büyük fırını hazırlanacak, âli mahkeme için lüzumu olan sandalyeler, büyük masa, kırmızı örtü, İncil, ip, zeytinyağı, kerpeten, ustura, şiş vesaire gibi şeyler oraya götürülecek, vakit geçirmeden işe girilecekti. Zenginlerden paraları tamamıyla alındıktan sonra umumi yağmalara izin verilecek, şehrin Türk kızları askerlere dağıtılacak(tı).

(...)

Sekiz yaşından aşağı kızlara dokunulmayacak, bunların çirkin, zayıfları öldürülecekti. Güzel, kuvvetlileri toplanıp vaftizlenerek Bulgaristan'a gönderilecekti. Yalnız çok ihtiyarlar, Hristiyan olurlarsa sağ bırakılacaktı. Bir yaşından altmış yaşına kadar erkek, sekiz yaşından kırk beş yaşına kadar bütün kadınlar, kızlar, cesetleri meydanda kalmamak üzere sessizce kesilecek, geceleri merkez taburundan çıkarılacak angaryalar vasıtasıyla, yine iki komita reisinin nezareti altında şehrin dışarısındaki hendeklere gömülecekti (s. 13-14).

Bu plana, temelinde itiraz olmayan tek sorgulama, yaşlı komita reisi Dimço Kaptan tarafından yapılır. Buraları ele geçirdiklerine göre küçük çocukları, kadınları öldürmelerinin ne lüzumu vardır? Onlar, kendilerine karşı tek kurşun atmamıştır. Zaten burada kalmayıp muhtemelen göç edeceklerdir. Bu sorgulamaya Radko'nun verdiği cevap, yaşlandığı için kalbinin yumuşadığını düşündüğü Dimço'nun 93 Harbi'nde Samakov muhacirlerini niçin kestiyse onun için kesmeleri gerektiği yolundadır. Çünkü merhamet, kendilerini zayıf düşürecektir. Gerçek bir erkeğe de merhamet yakışmaz. Radko, niçin bu kadar Türk'ü “kesmek” zorunda olduklarını⁴, biraz daha açıkça beyan eder:

⁴ Esir edilen askerler, savaş hukuku göz ardı edilerek bu “kesme” faaliyetinin içinde katledilirler:

“... Üç gün sonra, muhtelif muharebelere esir edilen ve miktarı on bin kadar tahmin olunan kilitli Türk askerleri Siroz'a getirildiler; bunların arkalarında elbise namına: beyaz bir gömlekle bir don var idi. Zavallıları bir gece hükümet konağında yatırdılar ve ertesi gün, tayin edilen mahallere gönderilmek bahanesiyle şehirden çıkardılar. Lakin, biçare esirler, Siroz civarında kamilen öldürüldüler. Bunlar onar ve on beşer bağlandıktan sonra katledilmişlerdi.’

Bu kasaplığın şahitlerini ortadan yok etmek pek o kadar kolay değildi. Nakil-i vaka: ‘Zira, bu korkunç katlin icra edildiği esnada, Siroz'da müthiş Bulgar kuvveti 18 taburdu. Bundan maada, şehrin Rum ahalisini muhafaza etmek için Selanik'ten gelen bir alay Yunan süvarisi vardı. Bu alay, katliama iştirak etmeyerek seyirci oldu.’ diyor” (Nivet, 1329, s. 160-162).

Altmış yaşını geçmiş erkeklerin, kırk beşini geçmiş kadınların çocukları olmaz. Onlar kum basmış tarlalara benzerler. İşte Büyük Bulgaristan'a düşman yetiştirmeyecek olan böylelerini Hristiyan yapıp bırakacağız. Sekiz yaşına kadar olan kızları Bulgaristan'a gönderip köylere, papazlara teslim edeceğiz. Hepsini Bulgar olacak. Düşünmek ister. Biz çocukları kesmeyeceğiz. Yarının büyük adamlarını keseceğiz⁵. Genç bir kadın, karından on beş tane düşman çıkarabilir. Bir genç kadını, yahut kızı öldürmek on beş düşman birden öldürmek demektir. Eğer Türkler buralarını aldıkları vakit ihtiyarlarının laflarını dinleyip hepimizi kesselerdi bugün bir Bulgaristan olacak mıydı? (...) Kesilmeyen Bulgarlar, çiftleşe çiftleşe çoğaldılar, kuvvetlendiler. Merhametli, yani zayıf hâkimlerinin altından kalktılar. İşte şimdi de tepesine bindiler (s. 14-15).

Anlatıcı, bu noktada, komitacı reisleri hakkında bilgi verir. Bunlar Dimço Kaptan gibi cahil değil; gazeteleri okuyup anlayan, siyasî akımların farkında olan, idealist, aydın tiplerdir. Aralarından dört tanesi, Lozan'da hukuk ve tabiiyat bölümlerinden mezun olmuştur. Radko, bütün reislerin ruhlarına dokunacak bir sesle konuşmakta, onlar üzerinde etkili olmaktadır. Hepsine, birlikte oluşturdukları âli meclisin kararının kesin olduğunu, hiçbirinin muhalefet edemeyeceğini, katliamın içtimai bir ilaç olduğunu, içtimai vücutların uzvi vücutlardan farklı olmadığını, hastayı tedavi etmenin yolunun fena mikropların vücutta kalmasına müsaade edilmemesinden geçtiğini söyler. Çünkü ele geçirdikleri bu yerlerde, yabancı unsurun kalmasına izin verilerse bu mağluplar, zaman içerisinde, “galiplerine karşı besleyecekleri pek tabii olan kin, garezle silahlanarak” (s. 15) çoğalacaklar, kendilerinin zayıf oldukları bir zamanda da intikam almak isteyeceklerdir. Bu hataya düşmemeleri gerekir.

Radko, Merkez Kumandanlığına tayin edilme sebebini ispat edercesine karşısındaki komitacı reislere, katliamı niçin yapmaları gerektiğinin felsefesini anlatmaktadır. Medeniyet, insaniyet, merhamet gibi kalbi, sınırları etkileyecek muzır yalanlardan uzak duracaklar; dimağlarıyla, fikirleriyle hareket edeceklerdir. İspanyollar, vatanlarını kurtardıktan sonra, “numune için, müzeler için olsun bir tek Arap bırakmamışlar” (s. 16); Arap tehdidinden kendilerini bu şekilde koruyarak rahat yaşamışlardır. Radko sözü Türklere getirerek onları aşağılar, küçümser. Etnografyayı bilmedikleri gibi, onun esaslarına da inanmadıklarını, kavmiyet, milliyet düşüncelerini inkâr ettiklerini, kendi milliyetçilerini bile hakaretle karşıladıklarını, tarihlerinin Cengiz, Hülagu gibi büyük imparatorlara küfürlerle dolu olduğunu dile getirir. “Bu milliyetsizlik yüzünden edebiyatsız, sanatsız, medeniyetsiz, kuvvetsiz, ailesiz, ananesiz kalan Türkler, tabii en basit hakikatlere akıl erdiremiyorlardı” (s. 16). O yüzden Türkler, ele geçirdikleri yerlerdeki kavimleri temizlemek, yutmak, Türk yapmak yerine onlara reaya diyerek en vasi hürriyeti sunmuştur. Radko, bu sözü alaya alır. Çünkü bu kelimenin anlamı, “hürmet edilecek adamlar” demektir. Bu sersem Türklerin (!) bugün başlarına gelen bu hâl, kendileri için ibret alınacak bir derstir. Mithat Paşa bile ilk Bulgar ihtilalindeki millî dayanışmayı kavrayamamış, bunun iktisadî sebeplerden kaynaklanan adımlar olduğuna kanaat getirerek Anadolu'nun parasıyla Bulgar topraklarını “imara, caddeler, mektepler, kiliseler açmaya” (s. 16) çalışmıştır. Oysa Bulgarların en küçük bir köy hocası bile “etnoğrafyanın bilgisine vâkıftır” (s. 16).

⁵ Hikâyenin bu kısmında Radko'nun dilinden okurla paylaşılan bu düşünce, I. Balkan Savaşı sırasında sadece Bulgarlar değil, Sırp ve Yunanlar tarafından da vahşice uygulamaya konulmuştur. Türk düşmanlığı had safhadadır:

“Selanik kurbunda bir köyde, erkekler çocuklar ve ihtiyarlar, kadınlar katlolundular. Çocukların karınları yarılarak içine taş ve pislik atılıyordu. Yalnız genç kadınlar sağ bırakıldı. Bu vahşetleri irtikap edenler Bulgarlardı. Rumlar, çocukları niçin öldürdüklerini bunlardan sordukları zaman: ‘Büyüyerek Türk olacaklar!’ cevabını aldılar” (Nivet, 1329, s. 159).

Balkaneski'ye göre aslolan kuvvettir. Bunu karşısındakilere, yeni bir din, kendisi sanki bu dinin Mesih'i, karşısındakiler de havarileriymiş gibi anlatmakta, onları ikna edecek dili yakalamaktadır. Bu, tabiatın bir kanunudur. Bütün hayat bir mücadeleden ibarettir. Yutulan zaafardan kuvvet doğduğu için ölüm, öldürme, yeni ve taze bir hayatın çıkış müjdesidir. Sosyalistlerin insaniyet fikri, dünyanın en rezil, en saçma fikridir. Bu fikir, Hristiyanlıktan evvel de birçok milletin mahvına sebep olmuştur.

Avrupalılar, konuşurken başka, iş yaparken başka davranmaktadırlar. Onların konuşmalarına bakıp aldanmamak gerekir. Radko, Alman Prens Bismarck⁶'ın savaşta yaptıklarını anlatır. Bu anlatıştaki ayrıntılar, onun Bismarck'a ne kadar özendiğini, ona ne kadar benzemeye çalıştığını gösterir. Hikâyenin sonraki sayfalarında Bismarck'ın Fransızlara yaptığını, kendisi Türklere yapacaktır. Bismarck, esir ettiği Fransızları, bir eve doldurup canlı canlı yakmış; alevli dumanı koklayarak piposunu içmiş; yanan Fransızların kavrulmuş soğan gibi koktuğunu söyleyerek onların çılgınlıklarını bir musiki gibi dinleyip eğlenmiştir. Aynı Bismarck, beyaz bayrak çekip teslim olan kale halkını topa tutmadığı için generallerine kızmış; "Fransızı biraz kazıyımız, altında Türk bulacaksınız." (s. 17) diye hem Fransızları aşağılamış hem de Türk düşmanlığını dile getirmiştir. Hakikaten dahi olan bu adam (!), Fransızlara hiç acımamış; askerlere de sivil halka da mümkün olan en ağır fenalıkların yapılmasını emretmiştir. Hatta "Kendi büyük ruhunun büyük kuvvetini bütün milletinde aynıyla göremediği için" (s. 17) canı sıkılmış; Alman askerleri Fransızları öldürdükleri hâlde, arzuyla, iştahla öldürmedikleri için hayıflanmıştır. Fransızlar da Afrika'da esir aldıkları Araplara ağır işkenceler yapmıştır. İtalyanlar ise daha yakın zamanda Trablus'u birkaç saat içinde temizlemiştir.

Radko'nun Bismarck kadar İngilizlere de hayran olduğu bellidir. Bu milletin yaptığı katliamları saymak mümkün değildir. İngilizler, ciddi ve akıllıdır. Hâkimiyetleri altına aldıkları toplulukların asaletine, güzelliğine, ihtiyarlığına, çocukluğuna bakmaz, tam bir sadakat bekler. Bu sayede şimdi bütün dünyaya hükmetmektedirler. Kandi şehrinde "yüksek ve tarihî mabedin içinde güzellikleri masallara geçen minimini Modeliya prensçiklerini bıldırcın keser gibi" (s. 18) kesmişlerdir⁷.

Çin'e, Almanlarla birlikte İngilizler, Fransızlar, Ruslar girmiştir. Yanlarında da bir sürü Yahudi⁸ gelmiş, onların yağmaladıkları malları satın almıştır. Bu seferin ardından Avrupa,

⁶ Otto von Bismarck (1815-1898), Alman Konfederasyonu içinde birliği kurmuş, güçlü bir imparatorluğa dönüşmesini sağlamış ve ilk başbakanı olmuştur.

⁷ Kandy, başkent Kolombo'dan sonra Sri Lanka'nın ikinci büyük kentidir. Ömer Seyfettin'in bahsettiği "yüksek ve tarihî mabet", Sri Lanka'nın en kutsal yerlerinden biri olan Kandy'deki Budist mabetlerden Kutsal Diş Tapınağı'dır. Sömürgeci İngilizlerin "bıldırcın keser gibi" başlarını keserek idam ettikleri prensler de Keppetipola ve Madugalle adlı prenslerdir. Hikâyede Modeliya olarak geçen yer, İngiliz krallığına karşı Gongale Goda Banda ve Puran Appu liderliğinde 1848'de gerçekleşen Matale Ayaklanması'nın vuku bulduğu yerdir. Bu konuda daha geniş bilgi için bk. Palitha Kohona. (2018, December 9). Sri Lanka's heroic freedom struggles of 1818 and 1848-part 4. *IDN-InDepthNews*; Senaka Weeraratna. (2018, November 26). Colonial crimes in British occupied Ceylon during the freedom struggles (1796-1948). *Lankaweb*; David Howell. (n.d.). The British conquest of Ceylon and the massacre at Kandy 1803. *The Napoleon Series*.

⁸ Balkan Savaşları sırasında çok sayıda Yahudi de Bulgarların katliamından nasibini almış, öldürülmüştür. Serez Müslüman Cemaati Lideri Yusuf Efendi tarafından yazılıp imzalanan ve mühürlenmiş 5 Eylül 1913 tarihli raporda Türklerin malları yağma edildiği gibi Yahudilerin ve Rumların mallarının da yağma edildiği bildirilmektedir (Pikova Mübadilleri, t.y.). Balkan Mezalimi Neşr-i Vesaik Cemiyeti tarafından görgü tanıklarının ifadelerine dayanarak hazırlanan raporlarda, Müslümanlarla birlikte kıyıma uğrayanlar arasında Yahudi ve Rum ahalinin de adları geçmektedir. Bu raporlar, Fransızcaya, İngilizceye ve Macarcaya çevrilmiştir (Balkan Mezalimi Neşr-i Vesaik, t.y.).

ipekli kumaşlarla dolmuştur. Girdikleri yerlerde altın ve gümüşe dair ne varsa yağmalamışlardır. Fakat hepsinin de ortak bir yanı vardır: tecavüz ve katliam.

Pekin ve civarında kız oğlan kız kalmadı. İstila muharebesi edilmediği hâlde kendilerini hiç müdafaa etmeyen zararsız ahali süngüleniyor; asker süngülemekten yorulup şikâyet edince, bu ömründe eline silah almamış, kör bir tavuk kadar korkak ahalinin nehirlerle atılıp boğulması için emirler veriliyordu. Bu sefere iştirak eden bütün askerlere yağma edilen şeyler esmanından yüzer frank verildi (s. 18).

Radko, insaniyetin, merhametin akla uygun delillerle, tarihî ve ilmî örneklerle boşluğunu, bir millet için zararını, korkunç bir tehdit ve tehlike olduğunu anlatır. Bu fikirlerle başka milletleri zehirlerken kendileri bunun tam tersini yaptıkları için Avrupalıları sevmez, onlardan nefret eder. Bu nedenle, konsoloslara karşı dikkat etmek gerekir. “Konsoloshanelerin kıyafetleri değiştirilen, Türk esvabı giydirilmiş nöbetçileri çıkarılacak, daima bunlar gözaltında bulundurulacaktı(r)” (s. 18). Çünkü bunların bir fitne çıkarması muhtemeldir. Radko, programa sadık kalmaları için komitacı reislerin defterlerini çıkarmasını ister. Çünkü “intizam ve birlik” (s. 19) hem işlerini kolaylaştıracak hem de kendilerini yormayacaktır. Dimço Kaptan, en büyük iki fırını yarım saate kadar yakıp hazır hâle getirecek; âli mahkeme için gerekli olan şeyler de orada hazır bulundurulacaktır. Şehrin en zenginleri, yarım saat içinde ayrı bir binada toplanacak; burayı merkez taburundan bir takım bekleyecek; her çeteye yardımcı olmak üzere “ikişer manga asker ve birer süvari posta neferi verilecekti(r)” (s. 19). Radko, acilen Türk mahallelerinden yetmiş seksen kadar kadının sorgulanmak niyetiyle ilk yanan fırına getirilmesini de ister ve komitacı reisleri vazifelerinin başına gönderir.

Yaverini çağıran Radko, ona birtakım emirler verir. Her şeyi hem planlı hem de çabucak yapmayı ister. Yardımcısına, “askerlerin, kışlaların emniyet altına” alınması vazifesini yükler. Binadan çıkıp yaveriyle birlikte caddenin karşısındaki hükûmet konağına geçer. Burada Serez’in yeni mutasarrıfı Rayef, yeni jandarma komutanı Zankof, polis müdürü Lapof’la buluşur. Katliamın programını birlikte kararlaştırırlar:

Teşrinievvelin yirmi sekizinde mutasarrıf Rayef “On sekiz yaşından kırk beş yaşına kadar olan Müslümanlar akşamüzeri alaturka on buçukta hükûmete müracaatla isimlerini kaydettirsinler. Kaydolmayanlar ceza görecek.” diye sokaklara bir ilan yaptırtacak ve tellal çağtıracaktı. Katliamdan şüphelenmeyen ahali hükûmetin avlusuna ve caddeye toplanacaklardı. Toplananların adedi dokuz, on bini geçince bir silah patlatılacak ve hemen:

“Türkler bir Bulgar zabiti vurdular.” şayiası çıkarılacaktı. Ondan sonra parolayı bilen askerler, jandarmalar, polisler bahçenin içindekileri hep kurşuna dizecekler, sokaktakileri köşelerden çevirip kılıçla, bıçakla mahvedeceklerdi. Çünkü birer birer toplayıp konsoloslara görmesin diye gizli gizli kesmek -vakia muvafık ise de- başa çıkılacak bir iş değildi (s. 20-21).

Hikâyenin burasında anlatılan kurgusal gerçeklik, aynı zamanda tarihî bir gerçekliği de ifade etmektedir. Ömer Seyfettin, Serez’de yapılan katliamın bahanelerinden birini, hikâyesinin kurgusuna başarıyla yerleştirmiştir. Radko, Rayef, Zankof ve Lapof’un hassasiyetle yaptıkları plan, başarıya ulaşmış; o gün Serez’de yüzlerce insan katledilmiştir. Bu katliam bilgileri, görgü tanıklarının ya da konsolosluk görevlilerinin veya konsolosluk çevresindeki kimselerin görgü tanıklığına ya da duyumuna dayanmaktadır. Yukarıdaki plan, Kavala’da bir ecnebi madamın Viyana’daki babasına gönderdiği ve *Weinersunon Montag Zeitung* gazetesinde yayımlanan mektubunda şöyle anlatılır:

Siroz’da nefisini müdafaaaya kalkışan Türkler, düşman askerlerinden 2 kişiyi öldürdüklerinden, Bulgar zabiti, “Şimdi saat 4’tür, yarın saat 4’e kadar Türkler’e istediğinizi yapabilirsiniz.” demiştir! Bulgarlar bu

müsaade üzerine canavarlar gibi katliam yapmışlardır. 24 saat zarfında öldürülen Müslümanların miktarı 1.200, bir rivayete göre de 1.900'dür (Balkanlar'da Türk ve Müslüman soykırımı-2)⁹.

Serez'in de içinde bulunduğu "Siroz sancağındaki 134.000 Müslüman nüfusun 20.000 kadarı" benzer yöntemlerle "Balkan müttefiklerince katledilmiştir" (Halaçoğlu, 2002, s.311). Ömer Seyfettin, hikâyesinin kurgusunda bu katliamı, 28 Teşrinievvel (10 Kasım 1912) tarihini vererek hatırlatır ama metnin bünyesinde ayrıntılarına girerek vermez. Radko vasıtasıyla katliamın bir başka boyutunu, fırın kısmını vererek Serez Türklerinin karşılaştığı katliamın aslında bütün Balkanlarda yapıldığını, sadece Bulgarların değil Rumların da Sırpların da aynı suçu ve günahı işlediklerini anımsatır.

Radko, katliam planını kararlaştırdıktan sonra Dimço Kaptan'ın hazırlattığı büyük fırına gelir. İçeride farklı mahallelerden toplanmış elli kadın vardır. Radko, bunlar arasından yaşlı olanlarını ayırır. On bir tanesinin yaşı kırkın üstündedir. "Geriye kalanların içinde on sekiz yaşında kızlar, kundaktaki çocuklarına meme veren genç ve taze analar" (s. 22) vardır. Radko, onlara karşı hem alaycı hem aşağılayıcı bir üslupla üstlerinde hiçbir şey kalmayacak derecede soyunmalarını emreder. Kadınlar emre itaat etmeyince komitacılar, dipçiklerle vurmaya; çarşafalarını, yeldirmelerini yırtmaya çalışırlar ama hiçbirinin soyunmasını sağlayamazlar. Radko, buna sinirlenir. Askerlerini durdurur. Zaten fırın yanmaktadır. İçlerinden birini yakınca nasılsa diğerleri itaat edecektir. İki komitacı, kendisinin emriyle "balık etinde, kumral ve genç" (s. 22), ancak yirmi, yirmi beşinde görünen bir kadını kollarından tutarak Radko'nun önüne getirirler. Kadının kucağında kundaklı bir bebek, ağlamaktadır. Radko, diğerlerine söylediğini bu kez sadece kadına söyleyerek soyunmasını ister. Kadın, yalvarmak üzere ayaklarına kapanır. Kadını ikna edemeyeceğini anlayınca aniden kucağındaki bebeği alır, kadının yalvarışlarına aldırmadan "hâlâ susmayan çocuğu ocağın içine" (s. 23) fırlatır. Evladının fırının alevleri içinde kaybolduğunu gören anne Radko'nun boğazına yapışır. Komitacılar, diğer kadınları susturmak için kafalarına, gözlerine vurup her yanlarını kana boyarlar. Radko, kadının parmaklarının arasından kurtulur ve onu üç komitacıya bırakır. Bu adamlar, "yere yatırdıkları kadının esvaplarını (...) yırttılar, kopardılar. Çırlıçıplak bıraktılar. Ve ellerini arkaya bağladılar" (s. 23). Bu aşamada Radko, bir kez daha soyunmaları konusunda kadınları uyarır. İbret almaları için bu kadını "pişireceklerini" söyler.

Hikâyenin bu kısmı, okuyanın kanını donduracak kadar sert bir gerçeklikle kurgulanmıştır. Başkişi Radko'nun sadist tarafını en iyi gösteren satırlardır buraları. Bismarck'a nazire yaparcasına bu genç kadın üzerinde sadistliğinin en keskin taraflarını uygular. Masanın üzerinden bir ustura alır. Anlatıcı, onun Makedonya tecrübelerini yansıtır. Komitacı bir yanı da bulunan Radko'nun karanlık yüzü burada ortaya çıkar.

Kebap yapılacak kestaneleri nasıl çatlamasın diye yararlırsa o da fırında yakacağı adamın vücudunu öyle yararlı. Yarılmamış bir adam çabuk yanmazdı. Hâlbuki yarılırsa tatlı bir cızırtı çıkararak, çabucak tutuşur, mavi ve sincabi bir buhar bırakarak kül oluverirdi. Bu mavi ve sincabi buhar... Radko onun manzarasından ziyade kokusunu severdi. Ve bu koku yakılan adamın milliyetine göre değişiyordu. Radko çok dikkat ve tecrübe etmişti. Hatta şimdi yakılan bir adamın uzaktan kokusunu duysa hangi milletten olduğunu yanılmadan söyleyebilirdi. Bulgar köylüleri kavrulmuş sarımsak, Sırplar yanmış patates, Rumlar kızartılmış balık ve şarap kokusu çıkarırlardı. Henüz bir Alman, bir İngiliz, bir Fransız

⁹ Bu bilgi için ayrıca bk. Ahmet Halaçoğlu. (2002). Bulgar mezâlimi. H. C. Güzel vd. (Ed.). *Türkler* (Cilt. XIII, s. 308-315) içinde. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, s. 311; Ahmet Halaçoğlu. (2014). *Balkan Harbi sırasında Rumeli'den Türk göçleri (1912-1913)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu, s. 49.

yakamamıştı. Onların kokusunu bilmiyordu. Fakat Türkler... Balkan'ın bu en kuvvetli ve kanlı adamları keskin bir süt, bir tereyağı kokusu neşrederlerdi (s. 23-24).

Anlatıcı, ondaki bu sadist yanı vurguladıktan sonra uygulamasını da yaptırarak Bulgar şovenizminin vardığı noktayı gösterir. Bu şovenizm, kendilerinden başka kimseye hayat hakkı tanımamaktadır. Komitacılar elleri bağlı kadının arkasını çevirmelerini ister. Az sonra yapacağı işlemde önce kadının vücudunu inceler. Burada hem tensel arzu hem de aşağılama duygusu iç içe yansıtılır. Usturasını ustalıklı kadının üstünde dener.

İki büyük haç yaptı. Belden başlayan saçların sapı baldırların üstüne kadar iniyordu. Kadın etine giren, sinirlerini koparan, kemiklerine dokunan keskin ve müthiş usturanın acısıyla haykırdı. Çırpınmak istedi. Lakin katilleri onu sınıksız tutuyorlardı. (...) Kanlı usturayı şiş ve süt dolu memelerin üstünden ufki olarak geçirdi. Sonra daha çabuk bir hareketle bu keskin ve kırmızı aleti zavallı kadının rahmine soktu. Ve yukarıya doğru o kadar hızlı çekti ki, bir anda yarılan karnından mide ve bağırsaklar, kırmızı ve kalın ip yumakları hâlinde dışarı fırladı (s. 24-25).

Bu noktadan sonra yapılacak şey bellidir. Komitacılara, hemen fırına atmalarını emreder. Kadının kollarından ve bacaklarından tutan iki komitacı, onu fırının içine atar. Bir anda alevlerin sardığı kadın, mavi ve sincabi bir duman arasında iniltileyle, haykırışlarla yanar. Radko, sandalyesine oturup gözünü fırının ocak kısmına dikerek bu yanışı zevkle izler, kokuyu içine çeker: “O süt ve yağ kokusunu Radko şimdi duyuyor, gayet tatlı ve hayalî bir sütlü kahve içiyormuş gibi derin derin kokluyordu” (s. 25). Radko, bu anda sanki Balkanların Bismarck'ıdır¹⁰. Bu görüntü, hastalıklı, şizofren, sadist bir ruhun yansımasıdır. Sadizm, başkalarının rahatsızlıklarından ya da acı çekmesinden zevk alma hâlidir. Sadistler, karşıya eziyet etmekten, acı çektirmekten hoşlanırlar. Bu tip kişilik bozukluğu olan kimseler hem saldırgan hem de merhametsizdir. Zihinsel olarak şiddetle uzun zamandır iç içe olan bu insanlar, karşılarındaki insanları taktiksel olarak korkutup kendi arzu ve istekleri doğrultusunda yönlendirirler (Budak, 2005, s. 646; Cevizci, 2002, s. 899).

Radko'nun yapmak istediği budur. Kadınlar, yanan kadından çıkan cızırtıyı, sesleri duymamak için kulaklarını, kokuyu almamak için burunlarını kapatırlar. “Hepsi akıllarını, dillerini kaybetmişler, hepsinin sesleri kesilmişti(r)” (s. 25). Radko, bir kez daha soyunmalarını emrettiğinde artık hiçbiri karşı gelememektedir. Hepsi, tereddütlerle, yavaş yavaş da olsa soyunup çıplak kalırlar. Sonuç aldığı için memnun bir şekilde masasına oturup bir kâğıt çıkaran Radko, kâğıdı üç “müvazi” çizgi çekerek üçe ayırır. Sırasıyla beyaz, kumral, esmer yazar. Çünkü o, “bütün Bulgarlar gibi, bütün mütemeddin ve ciddi adamlar gibi” hakiki sonuca istatistikle ulaşılabileceğine inanır. Kadınlar, onar onar karşısına getirilir. “Selikavi ve şuursuz bir ısrar ile ellerini tesettür yerlerine örtü yapan” kadınlara, mahallelerindeki en güzel üç kızın adlarını sorar. Yan yana dizilen kadınların önce “kollarını yukarı kaldırtıp bacaklarını sağa sola açtırır” (s. 25). İfade verenleri, o dakikadan sonra fırının arkasındaki geniş ambarda komitacıların tecavüzü ve katliamı beklemektedir. Kadınlardan hiçbiri sağ kalmayacaktır. Bu

¹⁰ Ömer Seyfettin'in burada örnek olarak kurguladığı diri diri yakma vahşeti, savaş sırasında pek çok yerde vuku bulmuştur:

“Sırp ve Bulgar sâlibunu, gerek münferiden ve gerekse müçtemian, Müslümanları diri diri yakmak sanatında pek ziyade maharet gösterdiler. Odun yığınları üzerinde 100 bin bi-günahı yakan İspanya Engizisyonu'nun hatırasını ihya etmek emelini besleyen Makedonya'nın Ortodoks Hristiyanları, Türk köylerine suret-i tasarruflarını bir şule-i meşum ile tenvir eden ‘insan yakmaya mahsus ateşleri’ hemen her yerde yaktılar.

(...)

‘Avrathisar kazasına tabi 200 evli bir karye olan Kürküt Müslümanları camilere toplanıldı, vücutlarına gaz sürüldükten sonra diri diri yakıldı. Köyün ihtiyar kadınları dahi aynı vechile üç samanlıkta ihrak olundu’ ” (Nivet, 1329, s. 157-158).

tahkikatın sonunda, şehrin en güzel kızının Hacı Hasan Efendi'nin kızı Lale Hanım olduğuna kanaat getirir. Hem Radko hem de komitacıların bu tür sadizmi, despotik ya da tranik sadistlik olarak tanımlar. Zalim ve korkutucudurlar. Kendilerine boyun eğmeyen mağdurlarını sindirmeye ve "itaat etmeye zorlamak, onlara özel bir tatmin hissi verir". Eylemlerinde, Radko'nun istatistiğe inanması, sorgulamak üzere kadınları karşısına onar onar getirmesi gibi, "sistemli ve dikkatlidirler". Benlik saygıları düşük, kendi iç güvensizliklerini gizlemeye çalışan bu insanlar, kendilerini güvende hissetmek için davranışlarıyla, tavırlarıyla başkalarını kontrol altına alırlar. Bu sırada "kurbanlarını, saldırıya uğradıklarında ayakta kalmamaları ve savaşmamaları için oldukça dikkatli seçerler" (Hxbenefit, 2017). "Organize katiller cinayetleri ayrıntılı planlar, evreler ve bu cinayetler güçlü bir biçimde fantezileri tarafından yönlendirilir. Eylemlerini kurban canlıyken gerçekleştirirler" (Kılıç ve Balcıoğlu, 2012, s. 60).

Anlatıcı, Radko'nun yaptığını, "alapompei tahkikat" olarak tanımlar. Buradaki göndermesi, Pompei'deki her türlü edepsizliğe, ahlaksızlığa, fuhşa, sapkınlığa olduğu kadar, devrin Roma İmparatoru Caligula (MS 12-41)¹¹'yadır. Fırına attırdığı kadın üzerinde usturayla yaptıkları, sonra diğer kadınlara yaptıkları, komitacıların o kadınların üzerinde yaptıkları vahşi uygulamalar ve tecavüzler, Caligula'nın ve Pompei halkının ahlaksızlıklarından, sapkınlıklarından farksızdır. Radko, bir çeşit Caligula; komitacılar da Pompei'den fırlayıp gelmiş sapkınlar gibidir.

Lale'yi kendisine ayırmaya karar veren Radko, evin içindeki herkesten de kurtulmayı planlar. Dimço'ya Hacı Hasan Efendi'yi on dakika içinde yanına getirmelerini, evinin kapısına iki nöbetçi bırakmalarını, kimsenin dışarıya çıkmamasını emreder. Arkadaki ambardan gelen haykırışmalara aldırış etmeden fırından dışarı çıkar ve atına binip Merkez Kumandanlığına gelir. Jandarma Kumandanı Zankof'la Polis Müdürü Lapof'u kendisini beklerken bulur. İşler yolunda gitmektedir. Söylediklerine göre "konsoloslardan bazıları Mutasarrıf Rayef'e işgal sırasında gösterilen intizam ve adaletten dolayı teşekkür bile etmişlerdi(r)" (s. 27). Aralarında civardaki ve ovadaki köylerde temizliğin nasıl yapılacağını kararlaştırıp katliamcıları tayin ederler. İş geciktirmemek için Zankof'la Lapof çıkarlar. O sırada da Hacı Hasan Efendi, dört komitacının arasında getirilir. Hacı Hasan Efendi hem korkmaktadır hem de düşman kumandanından beklediği iltifatı görmediği için şaşkındır. Radko ondan bankadaki ve evindeki paranın ne kadar olduğunu sorar. Bu soru karşısında daha da şaşırarak Hacı Hasan Efendi, Balkan ordularının getireceğini ümit ettiği "medeniyet, meşrutiyet" in boş bir ümit olduğunu anlar. Orduyla beraber Selanik'e gitmediğine pişman olur. Radko'nun para sorgulamasına cevap vermez. Evinde kaç kişi olduğunu, adlarını vererek tek tek söyler. Radko ona, kendisini mahkemeye göndereceklerini, Lale'nin dışında herkesin evden çıkarılacağını, Lale'nin de evin temizliğine bakmak için kalacağını belirtir. Hacı Hasan Efendi'nin şaşkınlığı bir kat daha artar: "Böyle şey olur muydu? Bu kadar konsoloslar varken... Cevap vermedi. Yutkundü. Baş dönüyor, bilekleri titriyordu" (s. 29). Radko, karşısındaki komitacılara, bu adamı fırındaki mahkemeye teslim etmelerini, sorgulamasını kendisini beklemeden yapmalarını, parasını

¹¹ Aşırı savurgan, deli, tensel anlamda sapkın, ahlaksız, işkenceci bir kimliğe sahip olan Caligula, üçüncü Roma imparatorudur ve dört yıllık imparatorluk süresi içinde kendisini tanrı ilan etmiştir. Üç kız kardeşiyle tensel ilişki yaşayan, bunlardan birini hamile bırakan, diğer ikisini kendi açtığı özel genelevde senatörlerle birlikte olmaya zorlayan bir sapkındır. Sapkınlıkta hiçbir sınır tanımayan, öldürmeye doymayan kişiliği, duygusal dengesizliğiyle birlikte onu canavarlaştırır. İşkence etmekten zevk alır. İnsanları ikiye böldürmek, kafalarını kestirmek onun için sıradanlaşmıştır. İşkence gören insanları seyretmekten hoşlandığı için bu işkenceleri, halka açık bir hâle getirerek sadizmini doruk noktaya çıkarır. En sevdiği işkence yöntemi, insanların vücutlarını parçalara ayırmaktır. Bu işlem, kendisinin özel olarak tasarladığı aletlerle yapılmakta ve kurbanın hemen ölmesi önlenmektedir (Akyüz ve Üreten, 2022, s. 378-383; Caligula hakkında ayrıca bk. Dede, 2021, s. 49-51).

sakladığını, Lale dışında evindeki on iki kişinin beş dakikaya kadar evden çıkarılmasını, bunların serbest olduğunu, boyunlarına hemen hürriyet kurdelesi bağlamalarını emreder. “‘Hürriyet kurdelesi bağlayınız’ demek ‘kafasını kesiniz’ demenin komitacısıydı” (s. 29). Hacı Hasan Efendi, bir şey söylemesine fırsat verilmeden dışarıya çıkarılır.

Ömer Seyfettin’in Radko ile Hacı Hasan Efendi’yi karşı karşıya getirmesi, Batıcı, Osmanlıcı ve İslamcı yaklaşımları, okuyucunun zihninde tartıştırmak içindir. Hacı Hasan Efendi’nin Müslüman, dindar kimliği “hacı” sıfatıyla vurgulanır. Yaşadığı topraklar, evinin ve çocuklarının bulunduğu mekân el değiştirirken kendisi “Balkan ordularının medeniyet, meşrutiyet getireceğini” (s. 28) ümit eden bir gafildir. Aynı zamanda çıkarıcıdır. Bu “abani sarıklı, rahat ve saadetinden, hareketsizlikten kalınlaşmış, tombul, nazik” adam, hâli ve mevkii takdir edilmediği için şaşkınlıktan aptallaşır. Elinden parasının, evinin, canının, bütün aile efradının alınacağını anladığı anda pişman olur. Osmanlılığa inandığı da düşünülebilir. Fakat Radko, Osmanlıcı düşünenler açısından tam bir hayal kırıklığıdır. Bütün tahsilini, terbiyesini Osmanlı kimliği altında mükemmelen görmesine, İstanbul’da Galatasaray Sultanisi gibi bir yerde okumasına, Sofya Harbiyesinden erkâniharplikle çıkmasına rağmen birikimini, Osmanlılık zihniyeti için değil Bulgar milliyetini ihya için kullanmıştır. Böylelikle Ömer Seyfettin, Türk milliyetine yaslanmayan bütün yaklaşımların iflas edeceğini, okuruna hem sorgulatmış hem kabul ettirmiş olur.

Sadizmden Nekrofilie Tecavüzün Nesnesi Olarak İnsan

“Beyaz Lale”de Radko ve komitacıların yaptıkları tecavüzler, anlatıcının dikkatiyle olabilecek en örtük dille anlatılır. Bu örtük dil, yapılan vahşetin ve işlenen suçun boyutlarını gizlemek için değil tecavüz gibi bir suçun bir edebî eserin sayfaları arasında olabilecek en uygun dille anlatılması için gösterilen hassasiyetin bir gereği olarak düşünülmelidir. Tecavüz kelimesi, *Büyük Türkçe Sözlük*’te şöyle tanımlanır: “1. Saldırı. (...) 2. Namusuna saldırma, sarkıntılık. 3. Başkasının hakkına el uzatma. 4. esk. Aşma, ötesine geçme” (*Büyük Türkçe Sözlük*, t.y.). Hikâyede Radko ve Bulgar komitacılar, bu tanımlamalardaki bütün fiilleri gerçekleştirirler.

Radko’nun katil tarafı, zenginlerin paralarına nasıl el konulacağını, katliamları nasıl gerçekleştireceklerini planlarken; zevkine düşkün tarafı, bundan daha zor bir işi nasıl yapacağını sorgulatmaktadır: “Şehirde en güzel Türk kızının hangisi olduğunu anlamak...” (s. 11-12). Anlatıcı, Radko’nun geçmişini anlatırken komitacıların tecavüz ve katliamlarına da değinir. Cumayıbala, Osenova tarafında on dört, on beş yaşlarında dokuz kızı seçerek Radko’ya getirmişler; o da çadırında bunların elbiselerini çıkartıp vücutlarına bakmış, incelemiş, hiçbirini beğenmemiş; ağlamalarına sızlamalarına sinirlenip hepsini taburun askerlerine vermiştir. Onlar da aralarında bu kızları her takıma bir tane düşecek şekilde paylaşmış; soyup, şarabı içirtip sabaha kadar tecavüz edip eğlenmişler sonra da süngüleyip öldürmüşlerdir. Radko, kendisine layık kızı Serez’de bulacağına inanmaktadır. “En güzellerinden üç tane ayıracak, muharebenin nihayetine kadar öldürmeyip keyif çatacağı(r)” (s. 12). Bunların hayali, gözünün önünden gitmemekte; Türk kızlarının sırlı kokularının “Paris’teki aktristlerin ve Sofya’daki şantözlerin balina, kauçuk, helyotrop kokan şüpheli lezzetlerinden” (s. 12) çok farklı olacağını düşünmektedir.

Komitacı reislerle yaptığı toplantıda, katliam planlaması içinde Türk kızları ve kadınları için biçilen rol, tüyler ürperticidir¹²:

¹² Balkan Savaşları sırasında, Türk kadınlara yönelik tecavüz ve katliamlara dair pek çok tanık vardır. Bu tarz

Şehrin Türk kızları askerlere dağıtılacak, askerlerin arasında kavgaya, rekabete meydan vermemek için mahalleler bölük dairelerine ayrılacaktı. Her bölük kendi dairesindeki kızları, bir hafta sıra ile alıkoyacak, bu esnada kimsenin münasebetsizlik etmemesine komiteler tarafından tertip olunacak devriyeler dikkat edecekti.

Kızların yanında bütün gece kalmak, rakı, şarap içmek yasaktı. Bir nefer bir kızın odasında bir saatten ziyade durmayacak, işini bitirdikten sonra sırasını bekleyen askere bırakacaktı (s. 13).

Radko'nun uzun uzun izahatlarda bulunduğu toplantıdan sonra komitacı reisler çıkarılarken Dimço Kaptan'ın mahallelerden toplanacak yetmiş, seksen kadına lüzum olmadığını, zenginlerin yerini kendilerinin bildiğini söylemesi üzerine Radko, kadınların para tahkiki için değil şehrin en güzel kızlarının tespiti için getirileceğini anlatır. Çünkü gelecek olan generaller, miralaylar, kumandanlar için yarın gece “kız lazım, kadın lazım, eğlenme lazım” (s. 20)dir. Her mahalleden gelecek kadınlara sorarak tespit yapacaklar, tasnif edeceklerdir. “Tabii her şeyde intizam, her şeyde sıra ve saygı gerek” (s. 20).

Fırına getirilen kadınlar, gördükleri muamele ve şahit oldukları vahşet karşısında emredildiği gibi soyunmuşlar, ifadelerini verdikten sonra fırının arkasındaki ambara doğru gönderilmişlerdir. Orada kendilerini bekleyen komitacılar vardır. Bu sarhoş katiller, kendilerine gönderilen kadın zenginliği karşısında şaşırmakta, çılgınlaşmakta, ne yapacağını bilememekte; sonra sadizmin en alçakça fantezilerini, bu çaresiz kadınlar üzerinde uygulamaktadırlar.

Bu fantezilerden “canlı çukur” dedikleri en müthişiydi. Evvela yere şişman bir kadın yatırıyor. Onun üzerine beğendikleri diğer ikinci bir güzel kadını, arkası üstü ve çapraz uzatıyorlardı. Bu kadının da ellerinden, ayaklarından birer kadına tutturuyorlardı. Sonra sıra kendisinin olan komita yaklaşıyor, çıplak ve fırlak karnının ta ortasına, göbeğin biraz aşağısına küçük kasaturayı saplıyor ve hemen çıkarıyordu. Sonra koyu kırmızı bir kan fişkıran bu küçük deliğin üzerinde nefisini körletiyor, zavallı çırpınan, haykıran kadının karnında, kanlı bağırsaklarının arasında, hayvanlığının en şeni, en pis, en çirkin ateşlerini söndürüyordu (s. 26).

Serez'in en güzel kızı olarak Lale'yi tespit ettikten sonra Radko, bir an önce ona sahip olabilmek için yaptığı her işi hızlandırmaya başlar. Hayalinde bir harem dairesi canlandırır. “Her yabancı ve ecnebi gözden uzak, gölgeler ve ipekler içinde âdeta bir peri gibi büyümüş

elim olaylar, tarihe kaydedilmiştir:

“Zilhova Posta ve Telgraf Müdürü:

‘Siroz’da babalarının, kardeşlerinin, kocalarının, çocuklarının katledildikleri hanelerden çıkarılan yüzlerce bedbaht Müslüman kadınları, Hükümet Konağı'nın karşısındaki Mülkiye İdadisine kapatıldılar. Badehu, elli kadar Bulgar askeri, mezburelerin üzerlerine atılarak hem iffetlerini telvis ve hem de suret-i gaddaranede bed-muamele ettiler.

Bulduğum mahalde (yani mektebe muttasıl postaneden) bu zavallıların nevidane feryatlarını işittiğim gibi irtikap edilen vahşet ve denaeti de görüyordum.

Gece olunca Bulgar kıtaatı Türk evlerine girerek her yerde kadınların ve kızların perde-i ismetlerini çâk çâk eylediler ve hoşlarına gitmek felaketine uğrayanları da alıp götürdüler’ diyor” (Nivet, 1329, s. 142).

“Bir rapor: ‘Siroz’da (19 Teşrinisani 1912), ne genç, ne de güzel olan müftünün zevcesiyle mektep müdürünün zevcesi, zevçlerinin gözleri önünde telvis edildikten sonra bu canavarlar [Bulgarlar] tarafından alınıp götürüldüler.’ diyor” (Nivet, 1329, s. 145).

Avram Galanti'nin Rus gazetesi *Zayeti*'ye dayanarak verdiği bilgiye göre bütün Balkanlarda birbirini aratmayacak derecede vahşice tecavüz ve katliamlar yapılmıştır:

“Karaşof köyünde Bulgarlar’la Rumlar, 14’den 18 yaşına kadar 16 Müslüman genç kızı esir etmişlerdi! Esir etmek demek, hepsi birlikte ırzlarına tasallut etmek demektir!.. Bilâhare onları birer cariye gibi kullanmak arzusundaydılar!

Okuyucu benim bazı istisnaî halleri hikâye ettiğimi zannetmesin!.. Vaki olan cinayetler istisna değil, umumî kaide idi!.. Her tarafta ırza tecavüz, her şey yağma, her yerde katliamlar icra olunuyordu!” (Galanti, 1951).

olan bu nefis Türk kızı” (s. 26) Lale, büyük ipek perdeler arasında, divanda kendisini beklemektedir. Bu hülya bile Radko’yu kendisinden geçirecek kadar güzeldir.

Lale’nin evine vardığında onunla güven veren bir sesle konuşur. Evlerinin güzel olduğunu, kontrol etmek için geldiğini, prenslerinin burada oturacağını ve bu süre içinde evde bir iğne dahi kaybolmasına müsaade etmeyeceklerini, kendilerinin sayesinde Makedonya’nın İslam ve Hristiyan ahalisinin “katil Jön Türkler’in zulmünden” kurtulacağını, hakiki kardeşliğin, eşitliğin, adaletin geleceğini söyler. Hatta Lale’nin güvenini kazanmak için yüzünü örtmesini ister. Çünkü kendileri namuslu adamlardır ve başkalarının namusunu kendi namuslarından mukaddes ve yüce görmektedirler. Eğer kendisinin fena bir niyeti olsa kapıyı çalmaya gerek görmez pencereden de girebilirdi. Lale hem onun güven dolu sesine inanır hem de ailesinin başına kötü bir şey gelmesine meydan vermemek niyetiyle kapıyı açar. Radko, gördüğü güzellik karşısında hayranlıkla bir süre donakalır. Lale, ona evi gezdirirken de evdeki ayrıntılara dikkat etmez. Bütün dikkati, Lale’nin üzerindedir.

Genç kız, evdeki odaların hepsinin kapısını açıp gösterir. Kendi odasını açmaz ama Radko orayı da görmek ister. Lale, yabancı birisine odasını gösterecek olduğu için sıkılır, utanır, istemeye istemeye de olsa kapıyı açar. Zaten odanın kendisi, her an etkilenmeye hazır olan Radko’yu tesiri altına alır. “Köşedeki cibinliğin minimini kubbesi yeşil kurdelelerle tavana asılan beyaz ve geniş bir yatak, esirden havai bir peri mabedine, göklerden düşmüş bir melek yuvasına” (s. 36) benzemektedir. Radko, daha fazla beklemeyi lüzumsuz bulur ve Lale’nin beline sarılır. Lale de ondan kurtulmak için mücadele eder. On dokuz yaşın verdiği çeviklikle düşmanın hücumlarına dayanır, onunla boğazlaşır, yumuşak sözlerine kandığı için hayıflanır: “Aşağı kapıyı açmasaydı sağ olarak ele geçmeyecek, ölüncüye kadar karşı gelerek vücudunu bu namussuz zalimin dudaklarına kirlettirmeyecekti” (s. 36). Lale’nin Radko’yla mücadelesi, yarım saatten fazla sürer. Bu arada Radko’nun yakası yırtılmış, apoleti sökülmiş, kılıcının kayışı kopmuştur. Lale, kendisine dokunmaması, öldürmesi için yalvarırken Radko ona “Seni öldürüp ne yapacağım güzel Lale, (...) senin ölüne değil, bana dirin lazım...” (s.36) demekte, hücumlarına devam etmekte, bu arada artık iyice yorulan Lale’nin elbiselerini yırtmaktadır. Daha fazla direnemeyen, çırılçıplak kalan baygın bir hâldeki Lale’yi yatağa götürür. Anlatıcının dikkati hem Radko hem Lale üzerindedir. Radko, karşısındaki Lale’ye o kadar hayran kalmıştır ki tapılacak bir mabut gibi görmektedir. Lale ise ne yapacağını şaşırılmış bir hâledir:

Şimdi ne yapacaktı? İşte her yerine mukaddesat tanımayan düşmanın seni tükürükleri sürülmüştü. Namusu zorla parçalanıyordu. Bağırmalarına hiçbir cevap aksetmiyor, imdadına kimse yetişmiyordu. Demek o, vahşi bir hayvanın en kirli ve iğrenç eğlencelerine alet olacaktı. Hayır, hayır, hayır... Ama nasıl kurtulacaktı? Kuvveti bitmiş, kımıldayacak hâli kalmamıştı. Kollarını zorla oynatıyordu. Sanki boğazına demirden halkalar geçirilmiş, arkasına görünmez ve kurşundan bir işkence gömleği giydirilmişti (s. 37).

Radko, Lale’nin mücadeleyi bırakmasına sevinir. Lale de ondan, biraz dinlenmek için izin ister. On beş, yirmi dakikalık bir süre içinde Lale’nin nefes nefese hâli biter. Radko kendisine doğru yönelirken Lale üşüdüğünü, pencereyi kapatacağını söyleyerek yataktan kalkar ve pencerede bir anda gözden kaybolur. Radko, Lale’nin intiharı karşısında ilk şaşkınlığı geçer geçmez pencereden aşağıya bakar ve onun cansız bedenini görür. Zaten binlerce insanın ölümüne soğukkanlı bir biçimde karar veren Radko’nun bu ölümden de etkilenmemesi beklenir. Radko’yu asıl etkileyen durum, Lale’nin ölümü değil ölmeden önce ona sahip olamamasıdır. Bu üzüntü ve heyecanla merdivenleri dörder beşer atlayarak aşağı iner, bahçeye çıkar, Lale’nin nabzını kontrol eder. Öldüğünü anlayınca bu kez bu “paha biçilemez ölü”ye, vücudu soğumadan sahip olmak ister. “Cennetin hurilerinden ve müminlerden uzak ve تنها bir köşesinde Allahına ibadet ederken uyumuş kalmış bir melaikeciği kaçırın hain bir şeytan itidaliyle” (s. 39) Radko, kucağındaki Lale’yi yukarıya çıkarır, yatağa uzatır, ona istediği şekli

verir. “Üstünde seni arzusunun en karanlık, en pis, en kirli ateşlerini tutuşturdu. Onun son kalan hararetlerini içti” (s. 39).

Sadizmden nekrofilie akan süreçte ölü Lale’ye istediğini yapan Radko, “Morarmış ağzı ile söylenilmez şikâyetleri susarak haykıran siyah ve minimini bir çukur hâlinde gözleri açık” (s. 39) durumdaki Lale’nin görüntüsünden bir an için ürker, geriye çekilir. Ancak ona baktıkça ürkmeye artacağına tam tersine “yeniden iştahlan(ır)” (s. 40). “Ön tarafı harap bu ölüyü, başka türlü de hırpalamak ve kirletmek için, bu sefer yüzükoyun çevirmek” (s. 40) ister ama bu isteğine kapının çalan çingirak sesi engel olur. Giyinip evden çıkar.

Ölü sevicilik anlamına gelen nekrofil, cinsel açıdan sapık bir eylemdir ve çoğunlukla şizofren hastalar arasından çıkmaktadır. Bu sapkınlığı, Selçuk Budak şöyle tanımlamaktadır: “Kişinin, cesetle cinsel ilişki kurarak -veya cesetleri seyrederek- cinsel doyum aldığı ender görülen bir sapma. Hemen hemen tamamı erkek ve çoğu psikotik olan ve normal cinsel ilişkiye hiç ilgi duymayan bu kişiler, bazen kurbanı önce öldürüp sonra ilişki kurarlar (Budak, 2005, s. 525-526). “Cesetlere cinsel tecavüzde bulunan kimselerde kesin olarak psychopatik bir durumun varlığı dikkate alınmalıdır” (Enç, 1964, s. 158). Bazı seri katillerin de öldürdükleri kurbanlarının cesetlerine tecavüz ettikleri bilinmektedir. Burada katil hem kurbanına hükmetme hem de onu aşağılama arzusundadır. Kriminal bir suç makinesi olan Radko’nun Lale’nin kendi yaşamına son verişinden sonra yapıp ettikleri, onun nekrofilik ve sadist kişiliğini gözler önüne serer.

Bulgar komitacıların fırının ambarında Türk kadınlarına tecavüzleri sırasındaki “canlı çukur” fanteziyle Radko’nun Lale’nin ölü bedenine yaptıkları arasında hiçbir fark yoktur. Fanteziye kendini kaptıranlar da yarı ölü ya da ölü kadınlar üzerinde kirli emellerini gerçekleştirmiştir. “Sadism, seçtiği kişiye acı ve ıstırap vermektense cinsel uyarım ve doygunluk elde edenlere verilen isimdir”. Sadistlerin acı vermektense zevk duyması, onların zayıf cinsel güdülerini harekete geçirmeye hizmet eder. Kan dökülmesi, bu heyecanın elde edilmesini kolaylaştırır. “Sadist’ler, cinsel konularını öldürmekten haz duymazlar. Sadece kan görmek, bunları tahrik ettiği için cinsel konularını en fazla akan karın ve boyun bölgelerinden yaralarlar” (Enç, 1964, s. 156-158). Savaşların galipleri açısından mağlup kesimin insanları için hak yoktur ve savaşların mağluplarının karşılaştığı istenmeyen sonuçlardan en belirgin olanları tecavüz ve katliamdır.

Hristiyanlaştırma, Mimari Yapının Tahribi ve Türklerin Servetinin Yağmalanması

“Beyaz Lale”de soykırma ilişkin vurgulanan diğer durumlar, Müslüman halkın Hristiyanlaştırılması, Müslümanlara ait camilerin dönüştürülmesi ya da tahribi ve Türklerin mal ve mülklerinin yağmalanmasıdır.

Radko, komitacı reislerle konuşurken kırk beş yaş ve üzerindeki kadınlarla altmış yaş ve üzerindeki erkeklerin Hristiyanlaştırılacağını¹³; sekiz yaşından küçük kızların zayıf ve çirkinlerinin öldürüleceğini, güzel ve sağlıklı olanlarının sağ bırakılacağını ama vaftizlenerek Bulgaristan’a gönderileceğini, bunların köylere, papazlara teslim edileceğini vurgular. Yaptıkları vahşetin haklı bir gerekçesi olmasa da hedeflerini, “Makedonya’nın İslam ve

¹³ Zorla Hristiyanlaştırma faaliyeti, hemen arkasından tecavüzü ve katliamı da getirmektedir:

“Gürgan’de icra edilen katliamda, en güzel kızlardan yirmisi öldürülmedi. Bunlar, ölüm tehdidiyle vaftiz ayinine tahammül ettiler, badehu ... cebren zavallıların perde-i ismetleri çâk çâk olundu.

İçlerinden biri muavenet göstermek istedi. Mezbure, bütün çete efradının kurban-ı ihtirasatı olduktan sonra şehit edildi” (Nivet, 1329, s. 146).

Hristiyan ahalisi(ni) katil Jön Türkler'in zulmünden" (s. 33) kurtarmak olarak izah eder. I. Balkan Savaşı'nı bir Haçlı Savaşı gibi gösteren Bulgar Prensi Ferdinand'ın bu arzusunun yerine getirir şekilde hareket eder Radko.

Şehrin en meşhur ve büyük camii olan Sultan Camii'nin mümkün olduğu kadar süratle minaresi yıkılacak ve kapısına "Prens Boris Kilisesi"¹⁴ levhası asılacak. Kubbenin üzerindeki hilal indirilerek yerine Bulgar arması takılacak. Gazi Evrenos Camii'ne halkalar mihlanarak ordu mekkârelerine ahır, Halil Paşa Camii domuz pastirmalarına depo olacak. Katakoz, Süleyman Efendi ve Tarhuncu Muhiddin camileri, lüzumları olmadığından, ta temellerinden yıkılacak. Yarın sabah duası papazlar tarafından bu yeni "Prens Boris Kilisesi"nde yapılacak (s. 19).

Oysa Serez, 1383'te Gazi Evrenos ve Çandarlı İbrahim Paşa tarafından savaştan teslim alındığında, bu özelliğinden dolayı Osmanlı, kentten eski sakinlerinin oturduğu kale içine Müslüman yerleştirmemiş, kiliseleri camiye çevirmemiştir (Mübadele bölgeleri, t.y.). Balkan Savaşları başladığında, 28.000 nüfusa sahip Serez'in nüfusunun 13.000'i Müslümanlardan oluşmaktadır ve toplam elli altı mahalleden otuz beşi Müslümanların ikamet ettiği mahallelerdir. Cami sayısı yirmidir (Dönmez, 2012).¹⁵ Bunların en eskisi, 1385-86 yıllarında Çandarlı Halil Hayrettin Paşa tarafından yaptırılan Eski Cami ya da Kurşunlu Cami olarak da bilinen Atik Camii'dir. 1913'te Yunanlar, Bulgarlardan şehri teslim alınca Atik Camii, törenle Türklere teslim edilir. Bulgarların yıktığı minaresi de yeniden yaptırılır (Atik Cami, t.y.). 1916-1918 yılları arasındaki ikinci Bulgar işgali sırasında, Bulgarlarca Aziz Kiril ve Methodiy'nin anısına Bulgar Kilisesine dönüştürülür. Minaresinin soğan tipi parlak başlığı yıktırılır. Bu başlıksız hâli (Theodoridou, 2018, s. 27) 1937 yılında, yerine alışveriş merkezi yapılmak üzere yıkılmasına kadar devam eder (Yunanistan'daki Osmanlı, t.y.). Hâlihazırda caminin yerinde, içinde çok sayıda ofisin bulunduğu bir bina vardır (Theodoridou, 2018, s. 27).

Prens Boris Kilisesi'ne dönüştürülmesi istenilen Sultan Camii de XVI. yüzyılın sonlarında, Sultan II. Bayezit'in kızı Selçuk Sultan adına çocukları tarafından yaptırılan Selçuk Sultan Camii ya da diğer adıyla Zincirli Camii olmalıdır. Caminin mimarisi ve yerleşim planı, Mimar Sinan ekolünü devam ettirmekte ve İstanbul'daki camilere benzemektedir (Zincirli Camii, t.y.).

Hikâyede Radko, camilerin içindeki eski halıların, seccadelerin, kıymetli eşyaların cesur çarları Ferdinand'a ait olduğunu, bunların Sofya'ya gönderilmek üzere Merkez Kumandanlığına teslim edilmesi gerektiğini vurgular¹⁶. Kültürel varlıklar da böylece soyguna ve soykırıma uğrar.

¹⁴ Hristiyanlığı kabul edip vaftiz olan Türk kökenli ilk Bulgar prensi, kendisine ad olarak Boris'i seçmiştir. Kilisenin adının Prens Boris Kilisesi olarak tanımlanması, sembolik anlamda, Hristiyan Bulgar tarihinin başlangıcını ifade etmesi bakımından manidar bir seçimdir. Hikâyede Prens Boris Kilisesi olarak belirtilen isim gerçekte tarih kitaplarına, "Aziz Boris Kilisesi" (Kaftanzis, 1996, s. 222) olarak geçmiştir.

¹⁵ Evliya Çelebi, *Seyahatname*'sinde Serez'deki camilerin bazılarının isimlerini ve özelliklerini verir: "Makramalı Camii, Alaca Camii, Selçuk Sultan Camii, Nurlu Türbe Camii, Koca Mustafa Paşa Camii ki bu cami büyük, bir sanat eseri camidir. Bütün imaretleri, medrese ve mektebi kurşun ile örtülüdür; Kara Ahmed Camii, Kara Hasan Camii, Abdizâde Camii, Ali Bey Camii ve Namazgâh Musallası. (...) Bu camilerin çoğu kurşun örtülü kubbeli, büyük camilerdir. Cami, tekke ve mescitleri ile Siroz şehri tam doksan bir mihraptır" (Serez, t.y.).

¹⁶ İşgal sırasında, Bulgaristan Ulusal Müzesi Müdürlüğü vazifesini yürüten Bogdan Filov, daha sonra kaleme aldığı *Trakya ve Makedonya Günlükleri* adlı eserinde bu yağmayı günlüğüne şöyle kaydeder:

"6 Şubat 1913, Çarşamba: Aziz Boris Kilisesi'ne dönüştürülen Eski Caminin Kütüphanesini göstermesini istedik. Bu camideki halılardan çoğunun özel kişilerce yağmalandığını öğrendik. Papaz Evgeniy'in topladığı, çoğu eski ve yıpranmış 14 halıdan 8'ini Pançev müze için almış.

7 Şubat 1913, Perşembe: Öğleden sonra Türk kütüphanesine uğradık ve büyük hayretle güzel süslemeli çok sayıda Türk elyazması bulduk. 26 tanesini aldık ve valiliğe teslim ettik.

Sonuç

Balkan Savaşlarındaki katliamlar ve göçlerle yaşanan felaket, Türk milletine, tarihin son büyük uyarısıdır. Bu travmatik uyarı, Osmanlılık fikrine dayanan millet algısının boyasının dökülmesini sağlamış; Türk milleti, geleceğinin Türk millî kimliğine dayanmakla mümkün olacağını büyük acı ve soykırımın neticesinde kavramıştır. Bu anlamda Balkan felaketi, Türk milleti için Osmanlılıktan millî kimliğe doğru adım atışın en acı başlangıç noktası olmuştur. Cumhuriyet'i kuran kadro tarafından da doğru okunan ve doğru algılanan bu uyarı, Millî Kurtuluş Savaşı'ndan sonra karşılıklı mübadeleyi de getirmiştir. Tarih, yaşananlardan ders çıkaramayan, gaflet ve dalalet içinde yüzmeye devam eden milletler için hiç şüphesiz ezelî bir tekerrürdür.

“Beyaz Lale” hikâyesi, Balkanlardaki soykırımın bir edebi metnin sayfaları arasında söze dökülmüş gözyaşlarını temsil eder. Aynı zamanda hikâye, Raphael Lemkin tarafından sınırları belirlenip 1948'de Birleşmiş Milletler tarafından yürürlüğe konulan, 1948 yılından önce işlenmiş soykırım suçlarını, 1939-1945 yılları arasındaki Yahudi soykırımı hariç kabul etmeyen “Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi”nde yer alan hükümlerin neredeyse hepsinin örneklerinin yer aldığı önemli bir metindir. Sözleşme uyarınca, “ulusal, etnik, ırksal veya dinsel bir gruba, bu niteliği yüzünden kısmen veya tamamen yok etmek kastıyla” öldürmek; “fiziki ve zihni sağlığını bozucu eylemler”de bulunmak, “fizik varlığının yok olmasına neden olacak yaşam koşullarına tabi tutmak”, “gruba ait çocukların zorla başka bir gruba transfer edilmesi”ni sağlamak, soykırım suçu olarak kabul edilmektedir. Bütün bunlar, hikâyede Radko Balkaneski'nin tavır, davranış ve eylemleriyle vücut bulur.

Radko ve yanındaki komitacılar, Serez'i işgal etmekle yetinmezler. Onlar için Türklerin katliamını usule uygun, Avrupa ülkelerinin tepkisini çekmeden yapmak çok önemlidir. Hikâyede, sözleşmenin “ulusal, etnik, ırksal veya dinsel bir gruba, bu niteliği yüzünden kısmen veya tamamen yok etmek kastıyla” öldürmek maddesi, harfi harfine gerçekleştirilir. Türk kadınlarının fırında yapılan sorgulaması ve sonrasında uğradıkları tecavüzler ve katliamlar, “fiziki ve zihni sağlığını bozucu eylemler”in en vahşi, en Vandalca olanlarındandır. Sekiz yaşından küçük çocuklara dokunulmaması ama bunların çirkin ve zayıf bulunanlarının öldürülmesi, güzel ve kuvvetli olanlarının toplanıp vaftiz edilerek Bulgaristan'a gönderilmesi düşüncesi, “gruba ait çocukların zorla başka bir gruba transfer edilmesi”ni sağlamak suçunun en belirgin örneğidir. “Bir yaşından altmış yaşına kadar erkek, sekiz yaşından kırk beş yaşına

8 Şubat 1913 Cuma: Öğleden önce valiyle, elyazmalarının tam bir listesini oluşturduk ve herhangi bir zarara uğramaları için, bunları özel bir kuryeyle Sofya'ya göndermeyi kararlaştırdık. (...) Ardından Teğmen Konstantinov ile yağmalanmaması için Eski Cami Kütüphanesini mühürlemeye, sonra ise, öteki eski Türk halılarını görmek için yakındaki Jöntürk Askerî Kulübüne gittik. Bunlardan ikisine müze için el koyduk. Serez'de, Eski Cami önündeki çeşmenin yalağı olarak bulduğum tek antik yazıtı not ettim.

9 Şubat 1913, Cumartesi: Sayın Bakanım

Şimdilik Makedonya'da eski eserlerin toplanması çok başarılı gidiyor. Küçük nesneleri genelde kendimiz, daha ağır olanları ise imza karşılığı alıyoruz. İl veya ilçe idarelerine bunları, ilk fırsatta Sofya'ya göndermeleri için teslim ediyoruz. Derlediğimiz renkli süslemeli eski Türk elyazmaları özel ilgi uyandırmaktadır. 22 adet elyazması, üç eski halı, birkaç eski silâh, yatağan vb. Serez Valiliğine bırakıldı. Özel olarak Sofya'ya getireceğim en değerli dört elyazması, buradaki güvensiz ortamdan ve koşullardan dolayı kimseye teslim edemediğimden bende kaldı. Bunlardan biri, açıklamalı bir Kurân-ı Kerim'dir. Türk paleografisinin olağanüstü güzel bir örneğidir. Bundan dolayı özel bir dikkati hak etmektedir. Elyazması, hepsi renkli süslemeli 532 sayfadan oluşuyor. Başında, altınla ve en güzel doğu üslubuyla işlenmiş tam dört sayfa harika resim bulunuyor. Sanatsal işçiliği ve kayda değer kaligrafisiyle, Kavala'daki ender Türk elyazmalarıyla ünlü Hidiv Kütüphanesindeki en iyi örneklerle karşılaştırılabilir. Bu ender buluntuyla Ulusal Müzemiz yine eski süslemeli Türk elyazmalarından oluşan ve değeri birkaç on bin levayı bulan zengin bir koleksiyon kazanmaktadır” (Filov, 2010, s. 62-68).

kadar bütün kadınlar, kızlar, cesetleri meydanda kalmamak üzere sessizce kesilecek, geceleri merkez taburundan çıkarılacak angaryalar vasıtasıyla, yine iki komita reisinin nezareti altında şehrin dışarısındaki hendeklere gömülecekti.” cümlesinde dile getirilen düşünce de Türklerin “fizik varlığının yok olmasına neden olacak yaşam koşullarına tabi tut(ulması)” suçunun işlenme arzusunun anlatır.

Ömer Seyfettin 1920 yılı şubat ayı başında vefat eder. “Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi” de onun ölümünden yirmi sekiz yıl sonra kabul edilir. Ömer Seyfettin’in soykırım suçu olarak kabul edilen suç unsurlarının hepsini, “Beyaz Lale”sinde okuruna sert bir gerçeklikle sunmayı başarması, garip bir tesadüfün ötesindedir. “Beyaz Lale”, kurgusal bir metindir ama aynı zamanda, yaşanan gerçekleri, bütün travmatik yapısına rağmen başarıyla verebilmiş bir metindir.

Balkan Savaşları esnasında, Sırp, Yunan ve Bulgarların işledikleri soykırım suçları, bu hikâyede Bulgarlar özelinde anlatılır. Soykırımdan kurtulmak için çaba gösteren insanlardan 1 milyon 500 bin civarında kişi yerinden, yurdundan ya da canından olur. Yaşadıkları topraklardan kopan insanların 650 bine yakını, katliamların ve tecavüzlerin kurbanı olarak hayata gözlerini kapatır. Diğerleri tutunmak üzere geldikleri yeni topraklarda, varlık mücadelelerini türlü güçlüklerle yürütür. Acı olan bu soykırım suçunu işleyenlerin hiçbir zaman cezalandırılmamış olmasıdır. Türk çocukları, atalarının yaşadıkları katliamın ve uğradıkları soykırımın nedenlerini kavramak, bunun travmatik yükünü sonraki nesillere aktarmamak adına “Beyaz Lale” gibi hikâyeleri, okumak ve anlatmak sorumluluğunu da taşımaktadır. Bu sorumluluk, millî damarın güçlü kalmasını sağlayacağı gibi, tarihin ezeli bir tekrür olmasını da önleyecektir.

Kaynakça

- Akyüz, E. D. ve Üreten H. (2022). Caligula ve dönemine farklı bir bakış açısı. *History Studies*, 2(14), 375-396.
- Alangu, T. (2010). *Ömer Seyfettin-Ülkücü bir yazarın romanı*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Atik Cami. (t.y.). (2018, 20 Eylül). Erişim adresi: <http://ottoman.mfa.gov.tr/eser.aspx?g=38ff716d-3c7a-4b89-aa29-771ecb13de15>
- Balkan Mezalimi Neşr-i Vesaik Cemiyeti ve Ahmet Cevat. (t.y.). (2018, 20 Eylül). Erişim adresi: <http://yolageldili.com/Icerik/balkan-mezalimi-nesr-i-vesaik-cemiyeti-ve-ahmed-cevat>
- Balkanlar’da Türk ve Müslüman soykırımı-2. (t.y.). (2018, 20 Eylül). Erişim adresi: <http://www.angelfire.com/rnb/atadiyar/atalda.html>
- Banarlı, N. S. (1983). Ömer Seyfeddin. *Resimli Türk edebiyatı tarihi* (Cilt: II, s. 1103-1107) içinde. İstanbul: M.E.B. Yayınları.
- Budak, S. (2005). *Psikoloji sözlüğü*. İstanbul: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Cevizci, A. (2002). Sadizm. *Paradigma felsefe sözlüğü*. İstanbul: Paradigma Yayınları, s. 899.
- Çiçek Diyarı. (t.y.). Lale çiçeği anlamı, özellikleri nelerdir?. (2020, 19 Aralık). Erişim adresi: <https://www.cicekdiyar.com/blog/lale-cicegi-anlami-ozellikleri-nelerdir>
- Dede, M. D. (2021). Bir Roma İmparatorunun değişken ruh halleri ve yönetime etkisi: Caligula örneği. *Anlambilim MTÜ Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 1 (2), 48-53.
- Dönmez, İ. (2012). Balkan savaşlarında bir kentin dramı: Serez. *e-gazete -anadolu.edu.tr*. (2018, 20 Eylül). Erişim adresi: <http://egazete.anadolu.edu.tr/kampus/29074/balkan-savaslarinda-bir-kentin-drami-serez>
- Enç, M. (1964). *Ruh sağlığı bilgisi*. 3. bs. İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Erickson, E. J. (2013). *Büyük hezimet-Balkan Harpleri’nde Osmanlı ordusu*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Filov, B. (2010). *Rumeli’nin esaret günleri*. H. Mevsim (Çev.). İstanbul: Timaş Yayınları.

- Forsyth, A. ve Hochschild, A. (1999). *Airplane, women, and song*. New York: Syracuse University Press.
- Galanti, A. (1951). *Tarih Mecmuası*. Cilt. III içinde. (2018, 20 Eylül). Erişim adresi: <http://www.angelfire.com/rnb/atadiyar/atalda.html>
- Halaçoğlu, A. (2002). Bulgar mezâlimi. H. C. Güzel vd. (Ed.). *Türkler* (Cilt. XIII, s. 308-315) içinde. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.
- Halaçoğlu, A. (2014). *Balkan Harbi sırasında Rumeli'den Türk göçleri (1912-1913)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Howell, D. (n.d.). The British conquest of Ceylon and the massacre at Kandy 1803. *The Napoleon Series*. <https://www.napoleon-series.org/military-information/battles-and-campaigns/the-british-conquest-of-ceylon-and-the-massacre-at-kandy-1803/>
- Hxbenefit. (2017). Sadistik kişilik bozukluğu. J. Yapıcı (Çev.). *Libido*. (2018, 20 Eylül). Erişim adresi: <http://www.libidodergisi.com/sadistik-kisilik-bozuklugu/>
- Kaftanzis. (1996). Aziz Boris Kilisesi. (2018, 20 Eylül). Erişim adresi: <http://ottoman.mfa.gov.tr/Kategori.aspx?k=27910bcd-a5c0-40ce-903f-25177fe7f0f1>
- Kılıç, Ö. ve Balcıoğlu, İ. (2012). Seri cinayet ve cinsel sadizm. *Adli Tıp Dergisi*, 1 (27), s. 60.
- Kohona, P. Sri Lanka's heroic freedom struggles of 1818 and 1848-part 4. *IDN-InDepthNews*. (2018, December 9). <https://indepthnews.net/sri-lanka-s-heroic-freedom-struggles-of-1818-and-1848-part-4/>
- Lâle, lâl, la'l. (t.y.). *Kubbealtı Lügati*. (2020, 19 Aralık). Erişim adresi: <http://lugatim.com/s/lale>; <http://lugatim.com/s/L%C3%82L>
- Mannlicher M1895. (t.y.). *Vikipedi-Özgür Ansiklopedi*. (2018, 20 Eylül). Erişim adresi: http://www.turkcewiki.org/wiki/Mannlicher_M1895
- Mazak, F. O. (2007). Lâlenin kültürümüzdeki yeri. *Gezgin*. (2020, 19 Aralık). Erişim adresi: <https://gezgindergi.com/lalenin-kulturumuzdeki-yeri/>
- Mert, N. (2004). *Ömer Seyfettin-İslamcı, milliyetçi ve modernist bir yazar*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Mübadele bölgeleri: Siroz-Serez sancağı. (t.y.). *Lozan Mübadilleri Vakfı*. (2018, 20 Eylül). Erişim adresi: <http://www.lozanmubadilleri.org.tr/mubadele-bolgeleri/siroz-serez-sancagi/>
- Nivet, H. (1329). *Balkan Ehl-i Salip seferinde Avrupa siyaseti ve Türklerin felaketi*. Ragıp Rıfki (Çev.). İstanbul: İkbâl Kütüphanesi.
- Ömer Seyfettin. (2007). Beyaz Lale. H. Argunşah (Haz.). *Bütün eserleri: Hikâyeler 2* (s. 9-40) içinde. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Özsoy, A. (2012). *Balkanlar'da Türk soykırımı*. İstanbul: İleri Yayınları.
- Pikova Mübadilleri. (t.y.). Balkan savaşlarında Makedonya'da yaşanan mezalime tanık olanların ifadeleri. (2018, 20 Eylül). Erişim adresi: <http://www.pikovamubadilleri.com/?Syf=26&Syz=379593&/>
- Sabis, A. İ. (2014). *Balkan harbinde neden mağlup olduk?*. H. Saygılı (Haz.). İstanbul: İlgi Kültür Sanat Yayıncılık.
- Serez. (t.y.). (2018, 20 Eylül). Erişim adresi: <http://ottoman.mfa.gov.tr/Kategori.aspx?k=27910bcd-a5c0-40ce-903f-25177fe7f0f1>
- Tecavüz. (t.y.). *Türk Dil Kurumu büyük Türkçe sözlük*. (2018, 20 Eylül). Erişim adresi: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5bd0601aa6f5f1.40713569
- Theodoridou, Lila. (2018). Serres yangınında ticarete konu olan Müslüman mülkleri hakkında daha yeni araştırma verileri: Eski Cami örneği. *Koreografiler*, 5 (1), 23-33.
- Ünaydın, R. E. (2000). *Ömer Seyfettin. Diyorlar ki*. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.

-
- Yunanistan'daki Osmanlı camileri listesi. (t.y.). *Vikipedi-Özgür Ansiklopedi*. (2018, 20 Eylül). Erişim adresi: https://tr.wikipedia.org/wiki/Yunanistan%27daki_Osmanl%C4%B1_camileri_listesi#Kaynak%C3%A7a
- Weeraratna, S. Colonial crimes in British occupied Ceylon during the freedom struggles (1796-1948). *Lankaweb*. (2018, November 26). <https://www.lankaweb.com/news/items/2018/11/26/colonial-crimes-in-british-occupied-ceylon-during-the-freedom-struggles-1796-1948/>
- Yürükel, S. M. (2005). *Soykırımlar tarihi I-Batının insanlık suçları*. Nicosia: Near East Publishing.
- Zincirli Camii (Serez). (t.y.). *Vikipedi-Özgür Ansiklopedi*. (2018, 20 Eylül). Erişim adresi: [https://tr.wikipedia.org/wiki/Zincirli_Camii_\(Serez\)](https://tr.wikipedia.org/wiki/Zincirli_Camii_(Serez))
-